

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စာတမ်းတို

၂၀၁၉ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ

စာရေးသူအကြောင်း

ဆရာမ Cheryl Saunders သည် Melbourne တက္ကသိုလ်ရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသွင်ပြောင်းရေး ကွန်ယက်အဖွဲ့၏ အဖွဲ့ဝင်တစ်ဦး ဖြစ်သကဲ့သို့ ဂုဏ်ထူးဆောင်ဘွဲ့ရ အငြိမ်းစားပါမောက္ခတစ်ဦးလည်း ဖြစ်သည်။ ဆရာမသည် International IDEA ရှိ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ညှိနှိုင်းရေးဆွဲ အကောင်အထည်ဖော်ရေး အစီအစဉ်၌ အကြီးတန်းအကြံပေးအဖြစ် တာဝန်ယူ ဆောင်ရွက် လျက်ရှိပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အပြည်ပြည် ဆိုင်ရာအသင်း (International Association of Constitutional Law) ၏ ဂုဏ်ထူးဆောင်ဥက္ကဋ္ဌလည်း ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာတဝှမ်းရှိ ဥပဒေကျောင်းများတွင် ဧည့်ပါမောက္ခအနေဖြင့် ကြိမ်ဖန်များစွာတာဝန်ယူသင်ကြား ခဲ့ပြီး ဩစတြေးလျ ဂုဏ်ထူးဆောင် သင်္ဂဟအဖွဲ့ (The Order of Australia) နှင့် Chevalier dans l'Ordre National de la Legion d'Honneur of France ၏ အရာထမ်းတစ်ဦးလည်း ဖြစ်သည်။

International IDEA အကြောင်း

ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA) သည် ကမ္ဘာတစ်လွှားတွင် ရေရှည်တည်တံ့သော ဒီမိုကရေစီစနစ် ပေါ်ထွန်းရေးကို အထောက်အပံ့ပေးရန် ရည်သန် ဆောင်ရွက်နေသည့် အစိုးရများအကြားချိတ်ဆက် ဆောင်ရွက်နေသော အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။

MyConstitution အကြောင်း

MyConstitution စီမံကိန်းသည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းရေးနှင့် ရေရှည်တည်တံ့သော ငြိမ်းချမ်းရေး၏ အဓိကအစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ် ပြည်တွင်း၌ အသိပညာပြည့်ဝသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ ယဉ်ကျေးမှုတစ်ခု ဖြစ်ထွန်းပေါ်ပေါက် လာရေးကို ဦးတည်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ အကျိုးစီးပွားပတ်သက် ဆက်နွယ်သူများ၏ တောင်းဆိုချက်များကို အခြေခံကာ အခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေး လုပ်ငန်းများတွင် ပါဝင်သူများအတွက် ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်မှ အကြံပေးစနစ်ဆောင်ရွက်မှုများကိုလည်း ပေးအပ်ပါသည်။ ဤအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အနစ်ချုပ် စာတမ်းများအတွက် အဆိုပါ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှု၏ အစိတ်အပိုင်းအဖြစ် ထုတ်ဝေခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ MyConstitution စီမံကိန်းသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ သမိုင်းကြောင်းနှင့် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာချက်များမှ ရရှိသည့် အတွေ့အကြုံများကို အခြေခံကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေနှင့်ဆက်စပ်သည့် ကိစ္စရပ်ပြဿနာများကို လေ့လာခြင်းနှင့် ဆွေးနွေးပွဲစကားပိုင်းများပြုလုပ်ခြင်း စသည့် အခွင့်အလမ်းများကိုလည်း ပံ့ပိုးပေးပါသည်။

ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများရှိ တရားရုံးများ

ရေးသားပြုစုသူ - ပါမောက္ခ Cheryl Saunders

၁။ နိဒါန်း

ဖက်ဒရယ်စနစ်တစ်ခုတွင် တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်တစ်ခု ဖွဲ့စည်းရန်အတွက် ရွေးချယ်နိုင်သည့် အခြေခံမူအချို့ကို ဤအကျဉ်းချုပ်တင်ပြချက်၌ ဆွေးနွေးထားသည်။ ဖက်ဒရယ်စနစ်အားလုံးရှိ တရားရေးစနစ်တွင် အကျုံးဝင်သော အထွေထွေအခြေခံမူများရှိသော်လည်း ဖက်ဒရယ်စနစ် အမျိုးမျိုးရှိ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍကို ဖွဲ့စည်းရာတွင် နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးနှင့် ထိုသို့တည်ဆောက်ရာတွင် အာဏာနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်များ ခွဲဝေသတ်မှတ်သော မတူညီသည့်နည်းလမ်းများရှိသည်။ နည်းလမ်း တစ်ခုချင်းစီကိုစဉ်းစားသုံးသပ်ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရာတွင် အမျိုးမျိုးသော ပြဿနာကိစ္စရပ်များစွာဖြင့် ကြုံတွေ့နိုင်သည်။ မတူညီသော အတွေ့အကြုံများကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်းဖြင့် သတင်းအချက် အလက်နှင့် အသိပညာများ ပေးစွမ်းနိုင်သော်လည်း အပြီးသတ်ရွေးချယ်ရေးသည် ဖက်ဒရယ် တိုင်းပြည်တစ်ခုချင်းစီ၏ ဦးစားပေးအရာများနှင့် ရေခံမြေခံအနေအထားများအပေါ် မူတည်သည်။

ဤအကျဉ်းချုပ်သည် တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်အား မည်သို့ဖွဲ့စည်းသင့်သည် ဆိုသည့် ကိစ္စရပ် အပေါ်မဆွေးနွေးမီ ဖက်ဒရယ်စနစ်တစ်ခုရှိ အုပ်ချုပ်မှုပုံစံများနှင့် ပက်သက်ပြီး သမားရိုးကျဝိသေသ များနှင့် အဓိကလက္ခဏာများအား အကြမ်းဖျင်းပုံဖော်ခြင်းဖြင့် မိတ်ဆက်တင်ပြထားသည်။ တရား စီရင်ရေးမဏ္ဍိုင် ဖွဲ့စည်းရန်အတွက် ဖက်ဒရယ်စနစ်ကြောင့် ပေါ်ပေါက်နိုင်သည့် ကွဲပြားသိသာသော စိန်ခေါ်မှုများကိုလည်း အသားပေးဆွေးနွေးထားပါသည်။ ဖက်ဒရယ်စနစ်ကြောင့် ထွက်ပေါ်လာသော ပြဿနာကိစ္စရပ်များကို သီးခြားခွဲထုတ်ထားသည့်အတွက် (ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင်ဖြစ်စေ၊ ဖက်ဒရယ် မဟုတ်သည့်စနစ်တွင်ဖြစ်စေ) တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်တွင် ပေါ်ပေါက်သည့် အခြားဝိသေသလက္ခဏာ များကို သီးခြားဆွေးနွေးထားခြင်းမရှိပါ။ ထိုလက္ခဏာရပ်များတွင် လွတ်လပ်မှု၊ သမာသမတ်ရှိမှုနှင့် ဥပဒေရေးရာကျွမ်းကျင်ပိုင်နိုင်မှုများ ပါဝင်သည်။

ဖက်ဒရယ်စနစ်ရှိ တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင် ဖွဲ့စည်းရာတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် စပ်ဆက်မှုရှိ သော မေးခွန်းနှစ်ခုကို ဤစာတမ်းမှ ဖော်ထုတ်ဆွေးနွေးထားပါသည်။ တရားရုံးများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ၊ ဖက်ဒရယ်စနစ်တစ်ခုအတွင်းရှိ သတ်မှတ်ပေးထားသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ခွဲဝေသင့် မသင့် နှင့် (အကယ်၍ ခွဲဝေခဲ့လျှင် မည်သို့ခွဲဝေမည်) ဆိုသည့် အချက်များကို အခြေခံကျကျဆွေးနွေးမည် ဖြစ်သည်။ အချို့သော ဖက်ဒရယ်တိုင်းပြည်များတွင် ဖက်ဒရယ်ကိစ္စရပ်များအပါအဝင် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းသည့် အထူးတရားရုံး တစ်ခုရှိသောကြောင့် ဤစာတမ်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြန်လည်သုံးသပ်မှုပြုလုပ်ရန်သာ ရည်ရွယ်သည့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၏ဖွဲ့စည်းပုံကို သီးခြားဆွေးနွေးဖော်ပြထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပထမပိုင်းတွင်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် သက်ဆိုင်မှုမရှိသည့် ဥပဒေရေးရာ ပြဿနာများဖြေရှင်းရေးအတွက် တရားရုံးများဖွဲ့စည်းပုံနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ဖက်ဒရယ်ရေးရာများကိုသာ ဘောင်ခတ်ဆွေးနွေးတင်ပြ ထားပါသည်။ ဒုတိယပိုင်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြန်လည်သုံးသပ်ရေးအတွက် ရွေးချယ်နိုင် သည့် အခြေခံမူများကို ထုတ်ဖော်ဆွေးနွေးထားသည်။

၂။ ဖက်ဒရယ်စနစ်ကျင့်သုံးသော နိုင်ငံများအကြောင်း

ဖက်ဒရယ်တိုင်းပြည်များတွင် အစိုးရအဆင့် အနည်းဆုံး အဆင့်နှစ်ဆင့်ပါဝင်သည်။ အဆင့် တစ်ခုချင်းစီတွင် ဖက်ဒရယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှ အကာအကွယ်ပေးထားသည့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ် ခွင့်များ အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ရှိကြသည်။ ဖက်ဒရယ်စနစ်ကျင့်သုံးသော နိုင်ငံအမျိုးမျိုးရှိသည့် အလျောက် အစိုးရအဖွဲ့ရှိအဆင့်ကိုလည်း အမည်နာမ အမျိုးမျိုးခေါ်ဝေါ် သုံးစွဲကြသည်။ ဤအကျဉ်း ချုပ်တင်ပြချက်သည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ (ဖက်ဒရယ်နှင့် စပ်လျဉ်းသည့်) အကြေအလည်ဆွေးနွေးမှုအပေါ် အထောက်အကူဖြစ်စေရန် ရေးသားပြုစုထားသည့်အတွက် အစိုးရ၏ပဟိုအဆင့်ကို ပြည်ထောင်စု ဟုလည်းကောင်း၊ ဒုတိယအဆင့်ကို ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး ဟုလည်းကောင်း ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲ ထားသည်။

ယခုလက်ရှိအချိန်အထိ ကမ္ဘာတဝှမ်းတွင် ဖက်ဒရယ်စနစ်ကျင့်သုံးသော နိုင်ငံ ၂၅ နိုင်ငံခန့် ရှိသည်။ အစိုးရ၏ အလွှာအဆင့်အသီးသီးတို့သည် ပြည်သူလူထုတစ်ရပ်လုံး သို့မဟုတ် တစ်စိတ် တစ်ဒေသသောနေရာမှ ပြည်သူလူထုကို တိုက်ရိုက်သက်ရောက်စေနိုင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မှ ပေးအပ်ထားသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ ရှိကြသည်။ အစိုးရ၏ အလွှာအဆင့်အသီးသီးတို့မှ မိမိတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တာဝန်ဝတ္တရားများနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် လုပ်ဆောင်မှုများအတွက် သက်ဆိုင်ရာ ပြည်သူလူထုအပေါ် တာဝန်ခံကြရသည်။

ဤကဲ့သို့ အစိုးရအဆင့်ဆင့်ဖြင့် အုပ်ချုပ်ပုံကို “ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခြင်း” သို့မဟုတ် “အတူတကွ ပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်း” အနေဖြင့် ဖော်ပြလေ့ရှိသည်။ ဖက်ဒရယ်စနစ်ကျင့်သုံးသော နိုင်ငံတစ်ခုရှိ ပြည်နယ်များနှင့် တိုင်းဒေသကြီးများတွင် မိမိတို့ကိုယ်တိုင်အုပ်ချုပ်ရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအချို့ ရှိကြသည်။ ၎င်းပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးများ စုဝေးသောအခါ ပြည်ထောင်စုအစိုးရဟူသော ဗဟို အဆင့် ပေါ်ပေါက်လာသည်။ ဗဟိုအဆင့်နှင့် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးအဆင့်တို့သည် အတူတကွ ပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ကြသည်။ ဖက်ဒရယ်တိုင်းပြည်များ၏ အဓိကဝိသေသလက္ခဏာ ငါးရပ်သည် ဖက်ဒရယ်အစိုးရပုံစံတစ်ခုတွင် မည်သည်တို့ ပါဝင်သည်ဆိုသည့် နားလည်မှုနှင့် ဆက်စပ်သည်။

ကနဦးအချက်မှာ အစိုးရ အဆင့်နှစ်ဆင့်ထားရှိရန်နှင့် ၎င်းတို့အကြား လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ ခွဲဝေရန်အတွက် ရေးသားပြုစုထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ် လိုအပ်သည်။ အစိုးရ၏ အဆင့်နှစ်ရပ်လုံးသည် ဖက်ဒရယ်အစီအမံများအတိုင်း လိုက်နာဆောင်ရွက်မှုရှိစေရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေသည် သာမန်ဥပဒေများ၏အထက်တွင် ရှိရမည်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရန် အသုံးပြုသည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတွင် ပြည်နယ်များနှင့် တိုင်းဒေသကြီးများ သို့မဟုတ် ထိုဒေသများ ရှိပြည်သူလူထု သို့မဟုတ် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးများ၏ အချိုးတူကိုယ်စားပြုဖြင့် ဖန်တီးထားသည့် အမျိုးသားလွှတ်တော်၏ အချိုးကျသဘောတူညီမှုကို လိုအပ်ချက်အဖြစ်ထားရှိသည်။ ထိုသို့ ပြုခြင်း သည် ဖက်ဒရယ်စနစ်၏ အနှစ်သာရကို အစဉ်သဖြင့်ထင်ဟပ်စေသည်။ ပြည်ထောင်စုအဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအပေါ်မူတည်၍ ပြည်နယ်အသီးသီး တိုင်းဒေသကြီးအသီးသီး တို့တွင် မိမိတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများလည်း ရှိနိုင်သည်။ ထိုသို့မဟုတ်လျှင် အစိုးရအဆင့် အသီးသီး၏ အုပ်ချုပ်မှုဖွဲ့စည်းပုံအတွက် ပြဋ္ဌာန်းချက်များပြုလုပ်ပေးမည့် ပြည်ထောင်စုအဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ၏ လက်အောက်ခံသာဖြစ်မည်ဖြစ်သည်။

ဒုတိယအချက်မှာ ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး များ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအရ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ထားသည့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးအင်စ

တီကျူးရှင်းများ ပြည်ထောင်စု၊ ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးအသီးသီးတွင် ရှိရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုအဖွဲ့အစည်းများတွင် အနည်းဆုံးဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်များ ပါရှိရမည်ဖြစ်သည်။ အစိုးရ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအင်္ဂါစဉ် အသီးသီးတို့တွင်လည်း တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ ထားရှိခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး ဖက်ဒရယ် တိုင်းပြည်များအကြား ကွဲပြားခြားနားချက်များ ရှိ/မရှိကို အောက်တွင်ထည့်သွင်း ဆွေးနွေးထားပါသည်။

တတိယအချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အစိုးရအဆင့်ဆင့်အကြား ဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကိုခွဲဝေပိုင်းခြားထားသည်။ ထိုသို့ခွဲဝေပိုင်းခြားခြင်းကိုမတူညီသောနည်းလမ်း အသွယ်သွယ်ဖြင့် ပြုလုပ်နိုင်သည်။ လက်ရှိဆွေးနွေးသည့်အကြောင်းအရာနှင့် စပ်ဆိုင်သည့် ကွဲပြားခြားနားချက်တစ်ခုမှာ အစိုးရ၏ အဆင့်အသီးသီးမှ ဥပဒေပြုရေးဆွဲမှုများကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင်စီမံသည့် ဖက်ဒရယ်တိုင်းပြည်များရှိပြီး ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးများမှ ပြည်ထောင်စုအဆင့်၏ ဥပဒေပြုရေးဆွဲမှုကိုစီမံသည့် ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများလည်းရှိခြင်းဖြစ်သည်။ ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် တရားစီရင်ရေးအာဏာကို အစိုးရအဖွဲ့၏ အဆင့်များအကြားတွင်လည်း ခွဲဝေနိုင်သည်။

စတုတ္ထအချက်မှာ ဖက်ဒရယ်စနစ်ကျင့်သုံးသော နိုင်ငံအများစုတွင် ပြည်ထောင်စုအဆင့် ဆုံး ဖြတ်ချက်များချမှတ်ရာတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များမှ ကိုယ်စားပြုပါဝင်နိုင်ရန် ပြည်ထောင်စုအဆင့်တွင် အင်စတီကျူးရှင်းများ ထားရှိခြင်းဖြစ်သည်။ ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးများကို အညီအမျှကိုယ်စားပြုသည့် သို့မဟုတ် ထိုဒေသများရှိ လူဦးရေနှင့်စပ်ဆက်ပြီး အမျိုးသားလွှတ်တော်ကို ထိုရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားခြင်းဖြစ်သည်။ သို့သော် ဖက်ဒရယ်ဆန်မှုကို အခြားပြည်ထောင်စုအဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းများဖြစ်သည့် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၊ ဗျူရိုကရေစီစနစ်၊ စစ်တပ်နှင့် တရားစီရင်ရေးစသည်တို့၏ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံတွင်လည်း ထင်ဟပ်နိုင်သည်။ ထိုသို့ဖြစ်ခြောက်စေရန် ရာထူးခန့်အပ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးများ၏ လွှမ်းမိုးနိုင်ခြင်းအား ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးအားလုံး သို့မဟုတ် အချို့၏ တရားဝင်ခွဲဝေရရှိထားသော အခွင့်အာဏာများမှ တဆင့်သို့မဟုတ်ပြည်ထောင်စုအဆင့်အင်စတီကျူးရှင်းများအတွင်းမတူကွဲပြားမှုလိုအပ်ချက်များနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် အလွတ်သဘော နားလည်သဘောပေါက်မှုများမှတဆင့် ပြုလုပ်နိုင်သည်။

နောက်ဆုံးအချက်မှာ အစိုးရအဆင့်ဆင့်အကြား အာဏာကျင့်သုံးမှုနှင့်စပ်လျဉ်းသော အငြင်းပွားမှုများနှင့် အစိုးရအလွှာအသီးသီး၌ လုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ရာမှ ထွက်ပေါ်လာသော အခြားပြဿနာများကိုဖြေရှင်းရန် ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံအားလုံးတွင် ယန္တရားတစ်ခု လိုအပ်ပါသည်။ သဘောထားကွဲလွဲမှုအပေါ် ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း ပြုလုပ်လို့မနိုင်ရသည့် အခြေအနေမှသာ အငြင်းပွားမှု ဖြေရှင်းခြင်းနည်းလမ်းကို နောက်ဆုံးပိတ်နည်းလမ်းအဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်သည်။ သို့သော်လည်း ၎င်းမှာ လိုရမယ်ရနည်းလမ်းတစ်ခုအဖြစ် လိုအပ်ပေသည်။ တရားရုံးများကို ထိုရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် အစဉ်အလာအရထားရှိကြသည်။ အထွေထွေတရားရုံးများမှ အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အထူးတရားရုံးဖွဲ့စည်း တည်ထောင်ခြင်းတို့အနက် မည်သည်ကို ရွေးချယ်ရမည်ဆိုသည့်အပေါ် ဤအကျဉ်းချုပ်တင်ပြချက်၏ နိဂုံးပိုင်းတွင် ဆွေးနွေးထားပါသည်။

၃။ တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင် ဖွဲ့စည်းရန်အတွက် ဖက်ဒရယ်စနစ်ကျင့်သုံးသော အခြားနိုင်ငံများမှ လေ့လာသိမှတ်ဖွယ်များ

ဖက်ဒရယ်တိုင်းပြည်၏အယူအဆနောက်ခံမိုင်းကြောင်းနှင့် ၎င်း၏အခြေခံမူဝါဒများကို နောက်ခံပြု၍ တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်တွင်ထားရှိရမည့် အစီအမံများကိုနားလည်သဘော ပေါက်ရန် လိုအပ်သည်။ ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်အတွက် မူဘောင်တစ်ခုကိုထည့်သွင်းနိုင်သည့် အလားအလာရှိသည်။ အကယ်၍ ပြည်နယ်များနှင့် တိုင်းဒေသကြီးများသည် မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများရှိပြီး တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်နှင့် စပ်လျဉ်းပြီး အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးပါက ထိုအဆင့်ရှိ တရားစီရင်ရေးအတွက် ထားရှိရမည့် အစီအမံများကို ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင်လည်း ထည့်သွင်းနိုင်သည်။

အကယ်၍ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်တို့တွင် မိမိတို့ သီးသန့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများရှိပြီး တရားစီရင်ရေးအာဏာပိုင်အဖွဲ့အပေါ်တွင် အာဏာရှိပါက အဆိုပါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် တရားစီရင်ရေးအတွက် လမ်းစဉ်များ၊ နည်းလမ်းများ ပါဝင်လေ့ရှိသည်။

(ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာကိစ္စရပ်ပြဿနာများကို မဆွေးနွေးဘဲ ခေတ္တမျှချန်လှပ်ထားပြီး) ဖက်ဒရယ်တိုင်းပြည်တစ်ခုတွင် အထွေထွေတရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်အတွက် အစီအမံများ စဉ်းစားရာ၌

- အစိုးရ၏အလွှာအသီးသီးတွင် တရားစီရင်ရေး (ဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအပါအဝင်) အာဏာများကိုခွဲဝေကျင့် သုံးခြင်း ရှိ/မရှိ
- အစိုးရ၏ အလွှာအသီးသီးတွင် မိမိတို့ကိုယ်ပိုင်တရားရုံးစနစ် ရှိ/မရှိသို့ သို့မဟုတ် တရားရုံးများကို အလွှာအားလုံးမှ ခွဲဝေအသုံးပြုခြင်း ရှိ/မရှိ စသည့် ကိစ္စရပ်နှစ်ခု ထွက်ပေါ်သည်။

ထိုကိစ္စရပ်များကိုအခြေခံပြီး တရားရုံးစနစ်ကိုဖော်ဆောင်ပေးမည့် နည်းလမ်းသုံးခု ပေါ်ထွက်လာသည်။ ထိုနည်းလမ်းများကို အောက်တွင် အသေးစိတ် ဆွေးနွေးထားသည်။

တရားစီရင်ရေးအာဏာကို ပိုင်းခြားခွဲဝေကျင့်သုံးသော တရားရုံးစနစ်များ (Dual Court Systems) - အကယ်၍ အစိုးရ၏အလွှာအသီးသီးတွင် မိမိတို့ကိုယ်ပိုင် ဝါစဉ်အနိမ့်အမြင့်ဖြင့် သတ်မှတ်ထားသော တရားရုံးများရှိလျှင် တရားစီရင်ရေးအာဏာကို ထိုအလွှာအသီးသီးတို့အကြား ခွဲဝေပေးရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့သောအနေအထား၌ ဖြစ်ပေါ်လာသည့်ကိစ္စရပ်များကို မိမိတို့၏ကိုယ်ပိုင်တရားရုံးများတွင် မိမိတို့ ရေးဆွဲထားသောဥပဒေများဖြင့် မိမိတို့၏ တရားရေးအရာရှိများကို ပါဝင်စေ၍ ဖြေရှင်းသောနည်းလမ်းကို အစိုးရ၏အလွှာအသီးသီးမှ ပိုမိုလိုလားနိုင်ချေရှိသည်။ အခြား တိုင်းဒေသကြီးများနှင့် ပြည်နယ်များမှ ပုဂ္ဂိုလ်များပါဝင်သည့် အငြင်းပွားမှုများတွင် ပြည်ထောင်စုတရားရုံးများတွင် ဆုံးဖြတ်နိုင်ချေရှိသည်။

ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားသော တရားရုံးစနစ်များ (Shared or integrated Court systems) - အကယ်၍ အောက်တရားရုံးများကို တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်များ၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် ထားရှိ၍ အထက်တရားရုံးများကို ပြည်ထောင်စုအဆင့်၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် ထားရှိသော နည်းလမ်းဖြင့် တရားရုံးများကို မျှဝေအသုံးပြုခွင့်လျှင် မည်သည့်အဆင့်ရှိတရားရုံးက မည်သို့သော ဥပဒေရေးရာကိစ္စရပ်ပြဿနာများကို စီရင်ဆုံးဖြတ်ရမည်ဟု သတ်မှတ်ပေး၍ တရားစီရင်ရေးအာဏာကိုခွဲဝေဖို့ရန် လိုအပ်မည်ဖြစ်သည်။

ပိုင်းခြားခွဲဝေထားခြင်းမရှိဘဲ တစ်မိုးအောက်တွင် အဆင့်သတ်မှတ်ချက်စနစ် ကျင့်သုံးသည့် တရားရုံးစနစ် (Single Court Hierarchy) - အကယ်၍ ပိုင်းခြားခွဲဝေထားခြင်းမရှိဘဲ တစ်မိုးအောက်တွင် အဆင့်သတ်မှတ်ချက်စနစ် ကျင့်သုံးသည့်တရားရုံးစနစ် ဖြစ်ခဲ့ပါက တရားရုံးအားလုံးသည် ပြည်ထောင်စုအဆင့်၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် ရှိနိုင်သည်။ ထိုစနစ်တွင် မည်သည့်ဥပဒေရင်းမြစ်ဖြစ်စေ ဆုံးရှုံးနစ်နာမှုရှိသော မည်သည့်ကိစ္စရပ်ဖြစ်စေ မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်များပါဝင်သည်ဖြစ်စေ ဥပဒေရေးရာအငြင်းပွားမှုများကိုဖြေရှင်းရန် အာဏာတစ်ခုတည်းသာ ထားရှိကျင့်သုံးပြီး ခွဲဝေခြင်း မပြုပေ။

မည်သည့်နည်းလမ်းကိုကျင့်သုံးသည်ဖြစ်စေ အစိုးရ၏ အလွှာနှစ်ခုလုံးသည် တရားရုံးစနစ်အပေါ်တွင် ယုံကြည်မှု ရှိရမည်ဖြစ်သည်။ အငြင်းပွားမှုများကို မျှမျှတတအခွင့်အာဏာရှိရှိဖြေရှင်းရန် တရားရုံးများအပေါ် ယုံကြည်မှုရှိခြင်းနှင့် ရလဒ်အဖြစ်ထွက်ပေါ်လာမည့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်များကို အငြင်းပွားမှုတွင် ပါဝင်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်အားလုံးမှ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့်အညီ လက်ခံခြင်းကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။ အချို့သောအနေအထားများတွင် ယုံကြည်မှုကိုခိုင်မာအားကောင်းလာစေရန်အတွက် ခွဲဝေအုပ်ချုပ်မှုအဖြစ် ယတိပြတ်ယူဆနိုင်သော အင်စတီကျူးရှင်းများကို တည်ထောင်နိုင်ချေရှိသည်။ ဥပမာ ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးအသီးသီးမှ တရားသူကြီးများကို ရွေးချယ်ခန့်ထားခြင်း သို့မဟုတ် ထိုတရားသူကြီးများကိုခန့်ထားရာတွင်ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးများနှင့် ဆွေးနွေးတိုင်ပင်မှုပြုလုပ်ရန် လိုအပ်ခြင်း စသည်တို့ဖြစ်သည်။ ထိုအချက်များကို ပြုလုပ်ပုံသည် ဖက်ဒရယ်တိုင်းပြည်တစ်ခုနှင့် တစ်ခုကြား မတူညီကြပေ။ ဥပမာများကို အောက်တွင်ဖော်ပြထားပါသည်။

၄။ နှိုင်းယှဉ်ရေးချယ်နိုင်သည့် နည်းလမ်းများ

ဖက်ဒရယ်တိုင်းပြည်များတွင် အထွေထွေတရားရုံးစနစ်များအပေါ် ချဉ်းကပ်သည့် နည်းလမ်း သုံးခုနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အပ်နှင်းထားသော အာဏာနှင့် တည်ဆောက်ပုံများတွင် ကွဲလွဲမှုများရှိသည် (ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြန်လည်သုံးသပ်ချက်အတွက် အစီအမံများကို အောက်တွင် ထည့်သွင်း ဆွေးနွေးထားပါသည်။) (ဇယား ၁ ကို ကြည့်ပါ) အချို့သောဖက်ဒရယ်တိုင်းပြည်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပြန်လည်သုံးသပ်ရန်အတွက် တူညီသောတရားရုံးစနစ်ကို အသုံးပြုကြသည်။ အခြား ဖက်ဒရယ်တိုင်းပြည်များမှာ ထိုသို့သုံးသပ်ရန်အတွက် ခုံရုံး သို့မဟုတ် အထူးတရားရုံးများကို အသုံး ပြုကြသည်။ ဖော်ပြပါ နည်းလမ်းနှစ်ခုအနက် မည်သည့်အရာကို ရွေးချယ်သည်ဖြစ်စေ ထိုရွေးချယ်မှု အပေါ် အထွေထွေတရားရုံးစနစ်၏ဖွဲ့စည်းပုံမှ သေချာပေါက် သက်ရောက်လိမ့်မည်မဟုတ်ပေ။

တရားစီရင်ရေးအာဏာကို ပိုင်းခြားခွဲဝေကျင့်သုံးသော တရားရုံးစနစ်များ (Dual Court Systems)

အမေရိကန်နိုင်ငံသည် ထိုတရားရုံးစနစ်ကို ရှင်းလင်းရန် အကောင်းဆုံးဥပမာတစ်ခုဖြစ်သည်။ ပြည်ထောင်စုနှင့် သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်များတွင် မိမိတို့ကိုယ်ပိုင်တရားရုံးအဆင့်ဆင့် ရှိကြပြီး တရား လွှတ်တော်ချုပ်သည် အထွေထွေအထိပ်ဖြစ်သည်။ ပြည်ထောင်စုအဆင့်မှ တရားရုံးများသည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေမှ ထုတ်ဖော်လိုက်သည့် ကိစ္စရပ်ပြဿနာများကို ဖက်ဒရယ်အဆင့် စီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာ နှင့်ပတ်သက်သည့် ကိစ္စရပ်များအဖြစ် စီရင်ဆုံးဖြတ်ကြသည် (အပိုဒ် ၃၊ ပုဒ်မ ၂.၁) ။ ပြည်နယ်၏ စီရင်ပိုင်ခွင့်နှင့် စပ်လျဉ်းသည့် မေးခွန်းများကို ပြည်နယ်တရားရုံးများမှ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းကြသည်။ အစိုးရ၏အလွှာအသီးသီးတွင် မိမိတို့၏သက်ဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပေါ်မူတည်၍ မိမိ ကိုယ် ပိုင်တရားသူကြီးများခန့်ထားခြင်း၊ တရားရုံးများအား ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်း၊ ငွေကြေးထောက်ပံ့ ခြင်းနှင့် ထိန်းသိမ်းခြင်း စသည်တို့ပြုလုပ်ရန် တာဝန်ရှိသည်။ တရားလွှတ်တော်ချုပ်သည် ပြည်နယ် တရားရုံးများမှ အယူခံများကို ကြားနာခွင့်မရှိပေ။

ဩစတြေးလျနိုင်ငံသည်လည်း အလားတူနည်းလမ်းကို အသုံးပြုသည်။ သို့သော် ကျင့်သုံးရာ၌ အရေးပါသော ကွဲလွဲမှုများစွာလည်းရှိသည်။ ပြည်ထောင်စုနှင့်ပြည်နယ်အသီးသီးတို့တွင် ကိုယ်ပိုင် ဖွဲ့စည်းထားသော ထက်အောက်တရားရုံးအဆင့်ဆင့်ရှိကြပြီး ပြည်ထောင်စုမှ ၎င်း၏စီရင်ပိုင်ခွင့်ကို ကျင့်သုံးပြီး ပြည်နယ်များမှလည်း ၎င်း၏စီရင်ပိုင်ခွင့်ကို သပ်သပ်စီကျင့်သုံးကြသည် (ပုဒ်မ ၇၅၊ ၇၆)။ ဩစတြေးလျနိုင်ငံ၏တရားလွှတ်တော်ချုပ်မှာ စနစ်တစ်ခုလုံး၏ အထွေထွေဖြစ်သည်။ ထိုတရားရုံးတွင် ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်တရားရုံးများမှ ဆုံးဖြတ်ခဲ့သောစီရင်ချက်များအပေါ် အယူခံဝင်ခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် စီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိသည့်အတွက် ဩစတြေးလျဥပဒေအပေါ်တွင် ပေါင်းစုသက် ရောက်သည် (ပုဒ်မ ၇၃)။ ထို့အပြင် ဩစတြေးလျ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဖက်ဒရယ်အဆင့်၏ စီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ပြည်နယ်တရားရုံးများသို့ ပေးအပ်ခွင့်ပြုသည်။ ၎င်းသည် အထူးသဖြင့် ပြစ်မှု ဆိုင်ရာဥပဒေများနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး လုပ်လေ့လုပ်ထရုံသော ကျင့်သုံးမှုတစ်ရပ်ဖြစ်သည် (ပုဒ်မ ၇၇ (ဂ))။ အမေရိကန်နိုင်ငံကဲ့သို့ပင် အစိုးရ၏အလွှာအဆင့်အသီးသီးတို့မှ မိမိတို့၏သက်ဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေအရ မိမိတို့အတွက် သက်ဆိုင်ရာတရားသူကြီးများကို ခန့်အပ်ရန်၊ မိမိတို့၏သက်ဆိုင်ရာ တရားရုံးများကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်း၊ ဘဏ္ဍာငွေပံ့ပိုးခြင်းနှင့် ထိန်းသိမ်းခြင်းတို့ပြုလုပ်ရန် တာဝန် ရှိသည်။ အမေရိကန်နှင့်မတူသည့်အချက်မှာ အင်စတီကျူးရှင်းဂုဏ်သိက္ခာကိုကွဲကွဲပြီး ပြည်နယ် များသည် မိမိတို့၏သက်ဆိုင်ရာတရားရုံးများအတွက် အခြေခံစံနှုန်းများကို ထိန်းသိမ်းရန်တာဝန် ရှိကြောင်း ဩစတြေးလျ၏ ဖက်ဒရယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အနက်အဓိပ္ပါယ်ပြန်ဆို ထားသည်။

နိုက်ဂျီးရီးယားနိုင်ငံ၏ တရားစီရင်ရေးအာဏာကို ပိုင်းခြားခွဲဝေကျင့်သုံးသော တရားရုံးစနစ်များ တွင် အထက်ဖော်ပြပါ နိုင်ငံနှစ်နိုင်ငံနှင့်မတူဘဲ သိသာထင်ရှားသော ကွဲလွဲမှုများရှိပြီး အောက်တွင် ဆွေးနွေးထားသည့် ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားသော တရားရုံးစနစ် အမျိုးအစား၏ ဝိသေသလက္ခဏာများ ရှိသည်။ နိုက်ဂျီးရီးယားနိုင်ငံ၏ ပြည်ထောင်စုအဆင့်နှင့် ပြည်နယ်အဆင့်များတွင် ထက်အောက် တရားရုံး အဆင့်သတ်မှတ်ချက်များရှိကြပြီး ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်တို့မှ မိမိတို့၏တရားစီရင်ရေး

အစိုးရအုပ်ချုပ်ရေးအဆင့်တိုင်း၏
တရားရုံးစနစ်အပေါ်တွင် သက်ရောက်နိုင်မှုအားသည်
ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံ တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ကွာခြားသည်။

အာဏာကို အသီးသီးကျင့်သုံးကြသည်။ သို့သော်ငြားလည်း ဩစတြေးလျနိုင်ငံကဲ့သို့ပင် ပြည်ထောင်စု
အဆင့်ရှိအမြင့်ဆုံးတရားရုံးများက ပြည်နယ်အဆင့် အမြင့်ဆုံးတရားရုံးများမှ တက်လာသော အယူခံ
များကိုကြားနာခွင့်ရှိသည်။ တရားရုံးများတွင် တရားသူကြီးများခန့်ထားမှုကို သမ္မတ (သို့) သက်ဆိုင်
ရာ ပြည်နယ်အုပ်ချုပ်ရေးမှူး၊ ပြည်နယ်တရားသူကြီးချုပ်များ ပါဝင်သည့် အမျိုးသားအဆင့် တရား
ရေးကောင်စီ၏ ထောက်ခံချက်များဖြင့် ခန့်အပ်လေ့ရှိသည် (Osieke ၂၀၀၆: ၂၁၃-၁၄)။

ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားသော တရားရုံးစနစ်များ (Shared or integrated court systems)

ဂျာမနီသည် ဤစနစ်ကို ရှင်းပြရန်အတွက် အကောင်းဆုံးဥပမာတစ်ခု ဖြစ်သည်။ ပြည်နယ်နှင့်
တိုင်းဒေသကြီးအသီးသီးတို့တွင် ကိုယ်ပိုင်တရားရုံးများ ထက်အောက်အဆင့် သတ်မှတ်မှုများ
ရှိသည်။ အောက်အဆင့်တရားရုံးများသည် ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားသော အဆင့်သတ်မှတ်မှုအောက်
တွင်လုပ်ဆောင်ပြီး အထက်အဆင့်တရားရုံးများသည် ဖက်ဒရယ် (သို့) ပြည်ထောင်စုအဆင့် တရားရုံး
များဖြစ်သည်။ တရားရုံးအားလုံးသည် သက်ဆိုင်ရာအမှုများအားလုံးကို ဆောင်ရွက်ပြီး ပြည်ထောင်စု
အဆင့်ဆိုင်ရာ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်နှင့် ပြည်နယ်အဆင့်ဆိုင်ရာ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ဟူ၍ ခွဲခြားထားခြင်း
မရှိပါ။ တိုင်းဒေသကြီး နှင့် ပြည်နယ်တရားရေးဝန်ကြီးများသည် တရားသူကြီးများကို ခန့်အပ်သည့်
ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်ကော်မတီ၏ အဖွဲ့ဝင်များဖြစ်သည်။ ထိုသို့အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ခြင်းအားဖြင့် ပြည်နယ်
နှင့် တိုင်းဒေသကြီးများသည် ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်များ ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းရာတွင် ပြောရေး
ဆိုခွင့်အချို့ ရှိစေသည်။ (Oeter ၂၀၀၆: ၁၄၉-၅၀)

ကနေဒါတွင်လည်း ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားသော တရားရေးစနစ်ကို ကျင့်သုံးသည်။ ပြည်နယ်
နှင့် တိုင်းဒေသကြီးအသီးသီးတို့တွင် မိမိတို့ကိုယ်ပိုင် အောက်အဆင့်တရားရုံးများ ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ
အခြေခံဥပဒေသည် ပိုမိုသတိထားဆောင်ရွက်ရမည့် ကိစ္စရပ်များနှင့် အောက်အဆင့်ဒေသတွင်း
တရားရုံးများ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရာမှ တက်လာသော အယူခံများကို ကြားနာစစ်ဆေးပေးသည့် တရား
လွှတ်တော်များကိုလည်း သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းပေးထားသည်။ ထိုတရားရုံးများကို ပြည်နယ်နှင့်တိုင်း
ဒေသကြီးများမှ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်၍ ပြည်ထောင်စုမှ သက်ဆိုင်ရာတရားသူကြီးများကို ခန့်အပ်၍
လစာပေးသည်။ (ပြည်ထောင်စုအဆင့် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာဥပဒေအပါအဝင် ပြည်ထောင်စုဥပဒေရှိ
ရွေးချယ်ထားသော ကဏ္ဍများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းသည့်) ကနေဒါနိုင်ငံ ဖက်ဒရယ်
တရားရုံးနှင့် အခွန်တရားရုံးကဲ့သို့သော ပြည်ထောင်စုတရားရုံးအချို့ကိုလည်း ထားရှိသည်။ ကနေဒါ
နိုင်ငံတွင် ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်သည် အမြင့်ဆုံးတရားရုံးတော် ဖြစ်သည်။ ဖက်ဒရယ်
(သို့မဟုတ်ပြည်ထောင်စု) နှင့် ဒေသတွင်းစီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာအကြားရှင်းလင်းသောကွဲပြားချက်များ
မရှိပေ။ ဖက်ဒရယ်တရားရုံးနှင့် အခွန်တရားရုံးမှတစ်ပါး တရားရုံးအများစုမှာ ဖက်ဒရယ်အဆင့်နှင့်
ဒေသတွင်းကိစ္စရပ်နှစ်ခုလုံးကို ကြားနာစစ်ဆေးကြသည် (Hueglin ၂၀၀၆- ၁၅၅-၁၆)။

အိန္ဒိယ၏ ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားသော တရားရုံးစနစ်၌ ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးအသီးသီး
တို့မှာ ကိုယ်ပိုင်တရားရုံးများ တည်ထောင်ကြသည်။ ထိုတရားရုံးများသည် ထက်အောက်အဆင့်
သတ်မှတ်ချက်အရ အောက်ခြေအဆင့်တွင်ရှိသော တရားရုံးများဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ တရား
လွှတ်တော်ချုပ်မှာ အထွဋ်အထိပ်ဖြစ်သည်။ အောက်ခြေအဆင့် တရားရုံးများနှင့် တရားလွှတ်တော်
ချုပ်အကြားရှိ တရားရုံးများမှာ ပြည်နယ်အသီးသီးရှိတရားလွှတ်တော်များ ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ
ဥပဒေအရ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏သမ္မတမှ ပြည်နယ်အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများနှင့် (သို့မဟုတ်) ပြည်နယ်အုပ်ချုပ်
ရေးမှူးများအကြား ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်မှတစ်ဆင့် ပြည်နယ်တရားလွှတ်တော် တရား
သူကြီးများကို ခန့်အပ်သည်။ သို့သော် လက်တွေ့ကျင့်သုံးရာ၌ တရားလွှတ်တော်ချုပ်၏ ထိန်းချုပ်မှု
ရှိသည်။ အလားတူပင် ပြည်နယ်တရားလွှတ်တော်များသည် မိမိတို့သက်ဆိုင်ရာ ပြည်နယ်များအတွင်း
အခြားတရားရုံးများကို တည်ထောင်ခြင်းလုပ်ငန်း လည်ပတ်စေရန်အတွက် စီမံခန့်ခွဲခြင်းပြုလုပ်ရန်
အတွက် အာဏာများရှိသည်။

ဇယား (၁) ဖက်ဒရယ်စနစ် ကျင့်သုံးသောနိုင်ငံများရှိ တရားရုံးစနစ်သုံးမျိုး၏ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာနိုင်သော ပိသေသလက္ခဏာများ

	တရားစီရင်ရေး အာဏာကို ပိုင်းခြားခွဲဝေ ကျင့်သုံးသော တရားရုံးစနစ်များ (Dual Court Systems)		ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားသော တရားရုံးစနစ်များ (Shared or integrated court systems)				ပိုင်းခြားခွဲဝေထားခြင်းမရှိဘဲ တစ်ဦးအောက်တွင် အဆင့်သတ်မှတ်ချက်စနစ် ကျင့်သုံးသည့် တရားရုံးစနစ် (Single Court Hierarchy)	
	အမေရိကန်	ဩစတြေးလျ	နိုက်ဂျီးရီးယား	ဂျာမနီ	ကနေဒါ	အိန္ဒိယ	တောင်အာဖရိက	မြန်မာ
ပြည်ထောင်စုအဆင့်နှင့် ပြည်နယ်များရှိ တရားရုံးများ၏ ပုံစံ	ပြည်ထောင်စုအဆင့် ပြည်နယ်အဆင့် ပိုင်းခြား၍ ထက်အောက်အဆင့် သတ်မှတ်ထားသော တရားရုံးစနစ်	အဆင့်နှစ်ဆင့် ကြားတွင် အကြွင်းမဲ့ ပိုင်းခြားသတ်မှတ်ထားခြင်း မရှိသော်လည်း ကွဲပြားထင်ရှားစေသည့် ထက်အောက်အဆင့် သတ်မှတ်ထားသော တရားရုံးစနစ်	ပြည်နယ်အဆင့်တွင် အောက်တရားရုံးနှင့် ပြည်နယ်တရားလွှတ်တော်တို့ကို ပေါင်းစည်း၍ ထက်အောက်အဆင့် သတ်မှတ်ထားသည်။ ပြည်နယ်တရားလွှတ်တော်များမှ အယူခံများကို နိုက်ဂျီးရီးယားနိုင်ငံ၏ အထွေထွေတော်ချုပ်တွင် ကြားနာသည့် တရားရုံးစနစ်	ပြည်ထောင်စုအစိုးရမှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးနှင့် တရားလွှတ်တော်ချုပ်တို့ကို အုပ်ချုပ်၍ ပြည်နယ်များမှ အောက်တရားရုံးများကို အုပ်ချုပ်ကာ အယူခံများကို တရားလွှတ်တော်ချုပ်သို့ တင်သွင်းသည်။	ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်နှင့် အချို့သော ဖက်ဒရယ်အဆင့် အောက်တရားရုံးများသည် ဒေသတွင်းအဆင့် တရားရုံးများနှင့် တန်းတူအဆင့်တွင်ရှိပြီး ၎င်းတို့၏ စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်များကို တရားလွှတ်တော်ချုပ်သို့ အယူခံဝင်နိုင်သည်။	ပြည်နယ်အဆင့်တွင် တရားလွှတ်တော်နှင့် အောက်တရားရုံးတို့အား ထက်အောက်အဆင့် သတ်မှတ်ချက်ဖြင့်ပေါင်းစည်းထားပြီး အိန္ဒိယနိုင်ငံ တရားလွှတ်တော်ချုပ်မှာ အထွေထွေဖြစ်သည်။	တရားရုံးများအား ထက် အောက်အဆင့်သတ်မှတ်မှုသည် ပြည်ထောင်စုအဆင့် အစိုးရ၏လက်အောက်တွင်ရှိသည်။ ရာဇဝတ်တရားရုံးများမှာ အနိုင်ဆုံး အဆင့်တွင်ရှိ၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးသည် အထွေထွေဖြစ်သည်။	ပိုင်းခြားခွဲဝေထားခြင်းမရှိဘဲ တစ်ဦးအောက်တွင် အဆင့်သတ်မှတ်ချက်စနစ် ကျင့်သုံးသည့် တရားရုံးစနစ်
ပြည်ထောင်စုအဆင့် တရားရုံးများ (ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်) ၏ အခန်းကဏ္ဍနှင့် တာဝန်များ	ပြည်ထောင်စုအဆင့် တရားရုံးများသည် ဖက်ဒရယ်အဆင့် (ပြည်ထောင်စုအဆင့်) စီရင်ပိုင်ခွင့် အာဏာကို ကျင့်သုံးသည်။	ပြည်ထောင်စုအဆင့် တရားရုံးများသည် ဖက်ဒရယ်အဆင့် (ပြည်ထောင်စုအဆင့်) စီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ကျင့်သုံးသည်။ ထိပ်ပိုင်းရှိ ပြည်ထောင်စုတရားရုံးများသည်လည်း အယူခံနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ပြည်နယ်စီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ကျင့်သုံးသည်။	အချို့သော ဖက်ဒရယ်အဆင့် (ပြည်ထောင်စုအဆင့်) တရားရုံးများမှ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရမည်ဟု သတ်မှတ်ပေးထားသည့် ကိစ္စအချို့မှလွဲ၍ တရားရုံးအားလုံးသည် စပ်ဆိုင်သည့် ဥပဒေအခြားများမှ ကိုယ်စီရင်ပိုင်ခွင့်ဖြေရှင်းသည်။ အယူခံများကို ပြည်နယ်အဆင့် အမြင့်ဆုံး တရားရုံးများမှ ပြည်ထောင်စုအယူခံတရားရုံးသို့ တင်သွင်းပြီးထိုမှ တဆင့် တရားလွှတ်တော်ချုပ်သို့ ရောက်ရှိသည်။	ပြည်နယ်၏ သို့မဟုတ် ပြည်ထောင်စု၏ စီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာဟု ခွဲခြားခြင်းမပြုဘဲ တရားရုံးအားလုံးမှစပ်ဆိုင်သည့် ကိစ္စရပ်အားလုံးကို ကိုင်တွယ်သည်။	ပြည်ထောင်စုအဆင့် တရားရုံးနှင့် အခြားတရားရုံးများမှာ ပြည်ထောင်စုအဆင့်နှင့် ပြည်နယ်အဆင့်များ တွင် ပူးပေါင်းတာဝန်ယူကြသည်။	ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်အဆင့် စီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာ နှစ်ရပ်စလုံးအတွက် တာဝန်ရှိသည်။	ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်အဆင့် စီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာ နှစ်ရပ်စလုံးအတွက် တာဝန်ရှိသည်။	ပြည်ထောင်စုအဆင့် တရားရုံးများမှာ ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီး အဆင့်အားလုံးကို စီရင်ခွင့်အာဏာ ရှိသည်။
ပြည်နယ်တရားလွှတ်တော်များ၏ အခန်းကဏ္ဍနှင့် တာဝန်များ	ပြည်နယ်တရားလွှတ်တော်များသည် ပြည်နယ်အဆင့် စီရင်ပိုင်ခွင့် အာဏာကို ကျင့်သုံးသည်။	ပြည်နယ်တရားရုံးများသည် ပြည်နယ်အဆင့် စီရင်ပိုင်ခွင့် အာဏာနှင့် အချို့သော ဖက်ဒရယ်စီရင်ပိုင်ခွင့် အာဏာများကို ကျင့်သုံးသည်။	အချို့သော ဖက်ဒရယ်အဆင့် (ပြည်ထောင်စုအဆင့်) တရားရုံးများမှ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရမည်ဟု သတ်မှတ်ပေးထားသည့် ကိစ္စအချို့မှလွဲ၍ တရားရုံးအားလုံးသည် စပ်ဆိုင်သည့် ဥပဒေအခြားများမှ ကိုယ်စီရင်ပိုင်ခွင့်ဖြေရှင်းသည်။ အယူခံများကို ပြည်နယ်အဆင့် အမြင့်ဆုံး တရားရုံးများမှ ပြည်ထောင်စုအယူခံတရားရုံးသို့ တင်သွင်းပြီးထိုမှ တဆင့် တရားလွှတ်တော်ချုပ်သို့ ရောက်ရှိသည်။	သက်ဆိုင်ရာ တာဝန်သတ်မှတ်ပေးထားသော ဖက်ဒရယ်တရားရုံးများဖြေရှင်းရမည့် ကိစ္စရပ်များမှ လွဲ၍ ပြည်နယ်တရားလွှတ်တော်များသည် ဥပဒေအားလုံးအား စီမံအုပ်ချုပ်သည်။ အယူခံကို ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်သို့ တင်သွင်းသည်။	အောက် တရားရုံးနှင့် တရားလွှတ်တော်တို့ကို ပြည်နယ်အဆင့်မှ စီရင်ပိုင်ခွင့် အာဏာရှိသည်။	ဒေသတွင်းအဆင့် တရားရုံးအဖြစ် သာ တာဝန်ရှိသည်။	ခရိုင်အဆင့်၊ ခြို့နယ်အဆင့် တရားရုံးများ၊ ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသရှိ တရားရုံးများ၊ ဥပဒေမှ သတ်မှတ်ပေးထားသည့် အခြား တရားရုံးများမှာ ပြည်နယ် သို့မဟုတ် တိုင်းဒေသကြီး တရားလွှတ်တော်၏ ကြီးကြပ်မှု အောက်တွင်ရှိပြီး (ပုဒ်မ ၃၀၄) ပြည်နယ် တိုင်းဒေသကြီးအဆင့် စီရင်ပိုင်ခွင့် အာဏာအဖြစ် တာဝန်ရှိသည်။	

တရားစီရင်ရေး အာဏာကို ပိုင်းခြားခွဲဝေ ကျင့်သုံးသော တရားရုံးစနစ်များ (Dual Court Systems)		ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားသော တရားရုံးစနစ်များ (Shared or integrated court systems)				ပိုင်းခြားခွဲဝေထားခြင်းမရှိဘဲ တစ်ဦးအောက်တွင် အဆင့်သတ်မှတ်ချက်စနစ် ကျင့်သုံးသည့် တရားရုံးစနစ် (Single Court Hierarchy)		
အမေရိကန်	ဩစတြေးလျ	နိုက်ဂျီးရီးယား	ဂျာမနီ	ကနေဒါ	အိန္ဒိယ	တောင်အာဖရိက	မြန်မာ	
တရားစီရင်ရေး စနစ်၏ အထွဋ်အထိပ်	ပြည်ထောင်စု တရားလွှတ်တော်ချုပ် (ပြည်နယ် တရားရုံးများမှ အယူခံများကို ကြားနာခွင့်မရှိပေ)	ဩစတြေးလျ တရားလွှတ်တော်	ပြည်ထောင်စု အဆင့် အမြင့်ဆုံး တရားရုံးသည် ပြည်နယ်အဆင့် အမြင့်ဆုံးတရားရုံးမှ အယူခံများကို ကြားနာခွင့်ရှိသည်။	ပြည်ထောင်စု တရားလွှတ်တော်ချုပ်များ၊ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များ အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြည်ထောင်စု တရားရုံး	ကနေဒါနိုင်ငံ၏ တရားလွှတ်တော်ချုပ်	အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ တရားလွှတ်တော်ချုပ်	အယူခံ တရားလွှတ်တော်ချုပ် - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး	ပြည်ထောင်စု တရားလွှတ်တော်ချုပ် (ပုဒ်မ ၂၉၄)
တရားရုံးများတွင် ရာထူးခန့်အပ်ခြင်း	ပြည်ထောင်စု တရားလွှတ်တော်ချုပ် တရားသူကြီးများကိုခန့်ထားရန် သမ္မတမှ အဆိုပြု၍ အထက်လွှတ်တော် (အမျိုးသား လွှတ်တော်)မှ အတည်ပြုသည်။ ပြည်နယ် အသီးသီးမှ ပြည်နယ် တရားသူကြီးများခန့်အပ်ရန်အတွက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်း သတ်မှတ်ပေးသည်။	အစိုးရ၏ အလွှာ အသီးသီးတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များ အပေါ် မူတည်၍ မိမိတို့သက်ဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်တရားသူကြီးများခန့်အပ်ရန်တာဝန်ရှိသည် (ဥပဒေပြုရေး နှင့်စစ်လျဉ်းသည့် အတည်ပြုချက်များ မလိုအပ်ပေ)။	အမျိုးသား တရားစီရင်ရေး ကောင်စီ၏ အကြံပြုချက်နှင့် အထက်လွှတ်တော် (အမျိုးသား လွှတ်တော်) တို့၏ အတည်ပြုချက် တို့နှင့်အညီ သမ္မတမှ ပြည်ထောင်စု တရားလွှတ်တော်ချုပ် တရားသူကြီးများခန့်အပ်ရန် အမည်စာရင်း အဆိုပြုသည်။ အမျိုးသား တရားစီရင်ရေး ကောင်စီ၏ အကြံပြုချက်နှင့် သက်ဆိုင်ရာ ပြည်နယ်၏ အောက် လွှတ်တော် (House of Assembly) ၏ အတည်ပြုချက် တို့နှင့်အညီ သက်ဆိုင်ရာ ပြည်နယ် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ သည် ပြည်နယ် တရားသူကြီး ခန့်အပ်ရန် အမည်စာရင်း အဆိုပြုသည်။	ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး တရားစီရင်ရေး ဝန်ကြီးများသည် ပြည်ထောင်စု တရားလွှတ်တော်ချုပ် တရားသူကြီးများကို ခန့်အပ်သည် ဖက်ဒရယ် ပါလီမန် ကော်မတီဝင်များ ဖြစ်ကြသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာတရားရုံး၏ တရားသူကြီး တစ်ဝက်ခန့်ကိုအောက် လွှတ်တော်မှ ခန့်အပ်၍ ကျန် တစ်ဝက်ကို အထက်လွှတ်တော်မှ ခန့်အပ်သည်။ ပြည်နယ် အသီးသီးမှ တရားရေးဆိုင်ရာ ရာထူးခန့်အပ်မှု အတွက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်း သတ်မှတ်ပေးသည်။	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ၏ အကြံပြုချက်နှင့်အညီ ပြည်နယ် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများမှ ပြည်ထောင်စု တရားလွှတ်တော်ချုပ်အတွက် တရားသူကြီးများ ခန့်အပ်ပေးသည်။ ပြည်နယ်များရှိ အထက်အဆင့် တရားရုံးများကို တိုင်းဒေသကြီးများမှ တည်ထောင်ပြီး ထိုတရားရုံးများရှိ တရားသူကြီးများကို ပြည်ထောင်စုမှ ခန့်အပ်၍ လစာပေးသည်။ အခြားတရားရုံးများ အတွက် ပြည်နယ် နှင့် နယ်မြေဆိုင်ရာ တရားသူကြီးများကို ပြည်နယ်နှင့် နယ်မြေဆိုင်ရာ အစိုးရမှ သက်ဆိုင်ရာ ဝန်ကြီးအဖွဲ့နှင့် ဆွေးနွေးတိုင် ပင်၍ ခန့်အပ်သည်။	သမ္မတမှ ပြည်ထောင်စု တရားလွှတ်တော်ချုပ် တရားသူကြီးများကို တရားဝင် ခန့်အပ်ရမည် ဆိုသော်လည်း အမှန်တကယ် ကျင့်သုံးရာ၌ တရားလွှတ်တော်ချုပ်ရှိအဖွဲ့ဝင် ပုဂ္ဂိုလ်များ၏ လွှမ်းမိုးမှုရှိသည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ သမ္မတမှ ပြည်နယ် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများနှင့် (သို့မဟုတ်) ပြည်နယ် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများအကြား ဆွေးနွေးတိုင်ပင်၍ တရားလွှတ်တော် တရားသူကြီးများကို တရားဝင်အသိ အမှတ်ပြုခန့်အပ်သည်ဆိုသော်လည်း လက်တွေ့၌ တရားလွှတ်တော်ချုပ် အဖွဲ့ဝင်ပုဂ္ဂိုလ်များမှ ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်သည်။ ထက်အောက်အဆင့် သတ်မှတ်ချက်များ၌ အောက် တရားရုံးများကို ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးမှ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်သည်။	ပြည်ထောင်စု အစိုးရသည် တရားရေးဝန်ဆောင်မှု ကော်မရှင်၏ အကြံပြုချက်များပေါ် အခြေခံ၍ တရားသူကြီးများ အားလုံးကိုရွေးချယ်ခန့်အပ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ တရားရုံးများ အတွက် တရားသူကြီးများကို လွှတ်တော်တွင်းရှိ ကိုယ်စားပြု နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ ခေါင်းဆောင်များ ဖြင့် ဆွေးနွေး တိုင်ပင်ပြီးနောက် တွင် ရွေးချယ် ခန့်အပ်သည်။ ပြည်နယ်၏ တရားလွှတ်တော် နှင့်စစ်လျဉ်းသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်ရာတွင် တရားရေး ဝန်ဆောင်မှုများ ကော်မရှင်၌ သက်ဆိုင်ရာ ပြည်နယ် ဝန်ကြီးချုပ် ပါဝင်ရမည်။	နိုင်ငံတော်သမ္မတသည် ပြည်ထောင်စု တရားသူကြီးချုပ် အဖြစ်ခန့်အပ်သင့်သော ပုဂ္ဂိုလ်၏ အမည်စာရင်းနှင့် ပြည်ထောင်စု တရား လွှတ်တော်ချုပ် တရားသူကြီးများ၏ အမည်စာရင်းတို့ကို ပြည်ထောင်စု လွှတ်တော်သို့ တင်သွင်းသော တူချက်ရယူရမည်။ (ပုဒ်မ ၂၉၉) နိုင်ငံတော် သမ္မတသည် ပြည်ထောင်စု တရားသူကြီးချုပ်၊ သက်ဆိုင်ရာ တိုင်းဒေသကြီး သို့မဟုတ် ပြည်နယ်ဝန်ကြီးချုပ်တို့နှင့် ညှိနှိုင်းပြီး သက်ဆိုင်ရာ တိုင်းဒေသကြီး သို့မဟုတ် ပြည်နယ်တရား လွှတ်တော်တရား သူကြီးချုပ်အဖြစ် ခန့်အပ်ရန် အမည်စာရင်းကို ပြုရာ၌ သက်ဆိုင်ရာ တိုင်းဒေသကြီး သို့မဟုတ် ပြည်နယ်လွှတ်တော်သို့ ပေးပို့ရမည် (ပုဒ်မ ၃၀၈)

မှတ်ချက်

- ၁။ အထက်ပါဇယားသည် ညွှန်ပြထားသည့် ဖက်ဒရယ်စနစ်အမျိုးမျိုးတွင် တရားရုံးစနစ်ပုံစံကွဲများကို လေ့လာနိုင်ရန်ဖြစ်သည်။ ဖက်ဒရယ်တိုင်းပြည် တစ်ခုချင်းစီတွင် သိသာကွဲပြားသည့် တရားရုံးအစီအမံများရှိကြသည်။ ထိုတရားရုံးအစီအမံများသည် ဖော်ပြပါအုပ်စုများနှင့် အကြွင်းမဲ့တစ်ထပ်တည်း မကျပေ။
- ၂။ တရားစီရင်ရေးအာဏာကို ပိုင်းခြားခွဲဝေကျင့်သုံးသော တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ အာဏာပိုင်အဖွဲ့နှင့်စစ်လျဉ်းသည့် ဖော်ပြပါသာဓကများတွင် ပြည်ထောင်စုတရားရုံးမှာ ဗဟို (ဖက်ဒရယ်) (ပြည်ထောင်စု) အစိုးရတရားရေးအဖွဲ့ကို ရည်ညွှန်း၍ ပြည်နယ်တရားရုံးများမှာ တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ် အစိုးရ၏ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ အာဏာပိုင်အဖွဲ့ကို ရည်ညွှန်းသည်။

- ၃။ ဖော်ပြပါပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားသော တရားရုံးစနစ်များဆိုင်ရာသာကောများအရ နိုင်ငံအသီးသီးတွင် ကိုယ်ပိုင်ဖက်ဒရယ်ဝိသေသ လက္ခဏာများနှင့် ဝေါဟာရများရှိကြသည်။
- ၄။ ပိုင်းခြားခွဲဝေထားခြင်းမရှိဘဲ တစ်မိုးအောက်တွင် အဆင့်သတ်မှတ်ချက်စနစ် ကျင့်သုံးသည့် တရားရုံးစနစ်ဆိုင်ရာ သာကောများအရ တောင်အာဖရိက မှာ ဖက်ဒရယ်စနစ်ကို တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ကျင့်သုံးသည့်နိုင်ငံဖြစ်ပြီး မြန်မာနိုင်ငံမှာ ပြည်ထောင်စုစနစ်အဖြစ် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ (ပုဒ်မ ၈)
- ၅။ မြန်မာနိုင်ငံသည် ဖက်ဒရယ်စနစ်ကျင့်သုံးသော နိုင်ငံမဟုတ်သော်လည်း နှိုင်းယှဉ်လေ့လာနိုင်ရန်အတွက်ဇယားတွင် ထည့်သွင်းထားခြင်းဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ အချက်အလက်များမှာ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှ ထုတ်နှုတ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။

ပိုင်းခြားခွဲဝေထားခြင်းမရှိဘဲ တစ်မိုးအောက်တွင် အဆင့်သတ်မှတ်ချက်စနစ်ကျင့်သုံးသည့် တရားရုံးစနစ်
(Single court hierarchy)

တောင်အာဖရိက၌ ပြည်ထောင်စုအစိုးရသည် ရုံးအဆင့်ထက်အောက်သတ်မှတ်ချက်၏ အနိမ့်ဆုံးအဆင့်တွင်ရှိသော ရာဇဝတ်တရားရုံးများမှသည် အမြင့်ဆုံးအဆင့်ရှိ အယူခံဝင်တရားလွှတ်တော် ချုပ်တရားရုံးအထိ အဆင့်အားလုံးကို ထိန်းချုပ်ထားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဤအနစ်ချုပ်နှောပိုင်ခွင့်တွင် ဆက်လက်ဆွေးနွေးထားသည်။ တရားရုံးစနစ်တစ်ခုလုံးသည် ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ စွမ်းဆောင်ရည်ပေါ်တွင် မူတည်ကျရောက်နေသည်မှန်သော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်များပေါ်တွင်လည်း မူတည်ပေသည်။ ဖက်ဒရယ်တိုင်းပြည်ဖြစ်ကြောင်း တစ်ခုတည်းသော လက္ခဏာရပ်မှာ ထိုပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီး အသီးသီးတို့၏ တရားလွှတ်တော်များနှင့် ပတ်သက်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်သောအခါ ၎င်းပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးတို့၏ ဝန်ကြီးချုပ်များအား တရားရေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းဆောင်တာများကော်မရှင်၌ ပါဝင်ဆုံးဖြတ်စေခြင်းပင်ဖြစ်သည် (Murray ၂၀၀၆: ၂၇၃-၇၄)။

အထွေထွေ လေ့လာတွေ့ရှိချက်များ

ဖက်ဒရယ်စနစ်ရှိ အစိုးရတစ်ခု၏ အဆင့်တိုင်းသည် တရားရုံးများ၏ အရည်အသွေးနှင့် စိတ်ချယုံကြည်ရမှုအပေါ်တွင် အလေးထားပေသည်။ အကြောင်းမှာ လူပုဂ္ဂိုလ်များကြားရှိ ဥပဒေဆိုင်ရာ အငြင်းပွားဖွယ်ရာ ကိစ္စရပ်များအား ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ရာတွင် တရားရုံးများ၏ စွမ်းဆောင်ရည်နှင့် ယုံကြည်အားထားနိုင်မှုလက္ခဏာတို့သည် အထူးအရေးကြီးကြောင်းပြသသည့် သိသာထင်ရှားသော အချက်ဖြစ်သည်။ ဖက်ဒရယ်စနစ်ရှိ အစိုးရ၏အဆင့်တိုင်းသည် တရားရုံးများ၏ အရည်အသွေးပြည့်မီမှုနှင့် စိတ်ချယုံကြည်ရမှုအပေါ်၌ စောင့်ကြည့်သက်ရောက်မှုများရှိသည်။ တရားရုံးများကလည်း အစိုးရအဆင့်အသီးသီးမှ ပြဋ္ဌာန်းလိုက်သော ဥပဒေများအား အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း၊ လက်တွေ့အသုံးပြုခြင်းစသည်တို့ကို လုပ်ဆောင်ပေးသည်။ ၎င်းတို့သည် ကွဲပြားသော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များမှ တိုင်းသူပြည်သားများနှင့် အစိုးရအဆင့်အသီးသီးရှိ သာမန်ဝန်ထမ်းများ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအရာရှိများ ကျူးလွန်သော မင်းမဲ့ပြစ်မှုများကြောင့် ပေါ်ပေါက်လာသော အမှုအခင်းများနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ပေးသည်။ ထို့အပြင် အစိုးရတစ်ခုနှင့်တစ်ခုကြားရှိ အငြင်းပွားဖွယ်ရာ ကိစ္စရပ်များကို ကြားဝင်ဖြေရှင်း ပေးကြရသည်။

ကွဲပြားသော ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများသည် ၎င်းတို့၏ အစိုးရအဆင့်အသီးသီးအား ၎င်းတို့၏ တရားရုံးစနစ်အပေါ်တွင် စောင့်ကြည့်သဘောဖြင့် အထိုက်အလျောက် ဩဇာအာဏာများကို အပ်နှင်းထားလေ့ရှိသည်။ အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သော ဥပမာများကို မတူညီသော စနစ်အစုအဝေးတစ်ခုပေါ်၌ နေရာချပြီး စိတ်ကူးပုံဖော်ကြည့်၍ ရနိုင်သည်။ အစွန်းတစ်ဖက်တွင် တရားစီရင်ရေးအာဏာကို ပိုင်းခြားခွဲဝေကျင့်သုံးသော တရားရုံးစနစ်ကို ထားရှိနိုင်သည်။ အစိုးရဌာနအသီးသီးကြားရှိ ဥပဒေဆိုင်ရာ အမှုကိစ္စများ၊ ဌာနဆိုင်ရာ နိုင်ငံတော်လျှို့ဝှက်ချက်များနှင့်ပတ်သက်သော အမှုကိစ္စများကို ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်က အများဆုံး ဖြေရှင်းပေးရမည့်ပုံရှိသော်လည်း ထိုပိုင်းခြားခွဲဝေကျင့်သုံးသောစနစ်တွင် အစိုးရအဆင့်အသီးသီးတွင် ကိုယ်ပိုင်တရားရုံး အဆင့်သတ်မှတ်ချက်များ ရှိသွားမည်ဖြစ်သည်။ အငြင်းပွားဖွယ်ရာကိစ္စရပ်များအပြင် ဖြစ်နိုင်သမျှ အခြားအထိအခိုက်မခံနိုင်သော အခြားအကြောင်းအရာကိစ္စရပ်များနှင့်ပတ်သက်၍မူ ပြည်ထောင်စုတရားရုံးများမှသာ ဖြေရှင်း

ဖက်ဒရယ်စနစ်အားလုံးတွင်
ပြည်ထောင်စုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/
ပြည်နယ်အဆင့်ရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ
အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းနိုင်ရန်
စနစ် လိုအပ်သည်။

ဆောင်ရွက်သွားမည်ဖြစ်သည်။ မတူညီသောစနစ်အစုအဝေး၏ အခြားအစွန်းတစ်ဖက်တွင် အစိုးရ၏ အဆင့်တစ်ခုတည်း (များသောအားဖြင့်ပြည်ထောင်စုအဆင့်)ကသာ တရားရုံးစနစ်တစ်ခုလုံးအတွက် တာဝန်ယူသွားမည့်စနစ်ကို ထားရှိမည်ဖြစ်သည်။ ပြည်နယ်များနှင့် တိုင်းဒေသကြီးအဆင့်သည် အောက် တရားရုံးများနှင့် ပြည်ထောင်စုအဆင့်သည် အထက်တရားရုံးများအတွက် အသီးသီးတာဝန် ယူသွားမည်ဆိုသော အချက်အပေါ်တွင် အများအားဖြင့် အခြေတည်ပြီး တရားရုံးများအား ပေါင်းစပ် ဖွဲ့စည်းထားသော စနစ်များသည် ထိုအစွန်းနှစ်ဖက်ကြားတွင် ရှိသည်။ ထိုချဉ်းကပ်မှုအသီးသီးသည် အစိုးရအဆင့်အသီးသီးမှ တရားရုံးစနစ်အပေါ်၌ လုံလောက်သောအာဏာရှိနိုင်စေရန် ချမှတ်ထား ခြင်းဖြစ်သည်။

အစိုးရအဆင့်အသီးသီးသည် တရားရုံးများ၏ ယုံကြည်စိတ်ချရမှုအပေါ်တွင် အလေးပေးသော ကြောင့် ယေဘုယျအားဖြင့် တရားရေးဆိုင်ရာလွတ်လပ်မှု၊ အမှုများအား မျှတသောစစ်ဆေးစီရင်မှု စသည်တို့ကို ပြည်ထောင်စုအဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်သာမက ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသ ဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင်ပါ ပြဋ္ဌာန်းထားလေ့ရှိသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် ပြည်ထောင်စု အတွက် အရေးကြီးသော အမှုကိစ္စများကို ဆုံးဖြတ်ချက်ချသောအခါ အထက်ပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ အတိုင်း လုပ်ဆောင်လေ့ရှိကြသည်။ ဥပမာဆိုရသော် ပြည်ထောင်စု၏ တရားဥပဒေများနှင့်ပတ်သက် ၍ သုံးသပ်စီရင်မှုများတွင်လည်းကောင်း၊ ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အစိုးရများ ၏ ပြည်ထောင်စုအဆင့်ရှိ တရားဥပဒေများအရ အုပ်ချုပ်ရေးနည်းလမ်းနည်းထုံးများကို ဆုံးဖြတ်ရာ တွင်လည်းကောင်း အထက်ပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို လိုက်နာကြရသည်။ ဂျာမနီနိုင်ငံ၏တရားရုံးစနစ် သည် ထိုနည်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ထားပြီး ပြည်ထောင်စုအစိုးရအနေဖြင့် တရားရုံးအဖွဲ့အစည်း နှင့် လုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်ဆင့်အတွက် ဥပဒေများချမှတ်ရန် ပူးတွဲဥပဒေပြုရေးအာဏာရှိသည် (အပိုဒ် ၇၄ (၁))။ ကမ္ဘာတစ်ဝန်းရှိ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများသည် ပြည်ထောင်စုတရားရုံးများ ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းရာ တွင် နိုင်ငံတော်အစိုးရနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အစိုးရများ၏ အခန်းကဏ္ဍများကို ထည့်သွင်း စဉ်းစားကြသည်။ ဤကဲ့သို့စဉ်းစားရာတွင် ပြည်ထောင်စုအဆင့်ရှိ အထက်လွှတ်တော် (အမျိုးသား လွှတ်တော်) အား အဓိကကျသော တရားရုံးများသို့ တရားသူကြီးများ ခန့်အပ်ရာတွင် သဘောတူညီ ချက်ရယူရာတွင်လည်းကောင်း၊ ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးအစိုးရများအား ပြည်ထောင်စု တရားသူ ကြီးများ ခန့်အပ်ရာတွင် ပါဝင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းသော်လည်းကောင်း၊ ပြည်ထောင်စု တရားသူကြီးများ အချို့ကို သတ်မှတ်ထားသော ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးများမှ တရားသူကြီးများအား ခန့်အပ်ခြင်း သော်လည်းကောင်း အစရှိသည့် နည်းလမ်းများပါဝင်ပေသည်။

၅။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြန်လည်ဆန်းစစ်ခြင်း

ဖက်ဒရယ်စနစ်ကျင့်သုံးသော မည်သည့်နိုင်ငံမဆို ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသ ကြီးများအကြားရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အငြင်းပွားဖွယ်ရာကိစ္စရပ်များကို ဖြေရှင်းရန် အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်ကို လိုအပ်သည်။ ထိုအဖွဲ့အစည်းသည် အစိုးရအဆင့်နှစ်ခုလုံး၏ ယုံကြည်မှု ရရှိရန် တသီးတခြားရပ်တည်ရမည်ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင်ထိုအဖွဲ့အစည်းတွင် ပြည်ထောင်စု သို့မဟုတ် ပြည်နယ်/ တိုင်းဒေသကြီးတို့အပေါ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတိုင်း တသွေမတိမ်း လိုက်နာကျင့်သုံး ရန် တွန်းအားပေးနိုင်သည့် အခွင့်အာဏာလည်း ရှိရမည်ဖြစ်သည်။

ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် အစိုးရအဆင့်များအကြားရှိ ဥပဒေဆိုင်ရာငြင်းပွားမှုများအား သာမန် နည်းလမ်းများဖြင့် ဖြေရှင်း၍မရသောအခါတွင် တရားရုံးများမှ အဆုံးအဖြတ်ပေးလေ့ရှိသည်။ ထို့ ကြောင့် အစိုးရအဆင့်များအကြားရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုများအား ပြန်လည် ဆန်းစစ်ခြင်းသည် အရေးပါသော ကဏ္ဍတစ်ရပ်ဖြစ်နေပါသည်။ သို့သော်လည်း ကြိုတောင့်ကြိုခဲ ခြင်းချက်များလည်းရှိပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့်ဆိုရသော် ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံတွင် ပြည်ထောင်စုအဆင့် အစိုးရသည်ရှိသော်လည်းကောင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခွင့်အာဏာထက် သာလွန်ရရှိနေသည့် အပေါ် ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပ၍သာ ဆုံးဖြတ်နိုင်ပေသည်။ အီသီယိုးပီးယားနိုင်ငံ၌

အချို့ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာသုံးသပ်ပြင်ဆင်မှုများကို သာမန် တရားရုံးစနစ်အတိုင်း ဆောင်ရွက်သည်။ အချို့ကမူ အထူးတရားရုံးများ (သို့) ခုံရုံးများဖွဲ့၍ ဆုံးဖြတ်ကြသည်။

ဤမေးခွန်းကိစ္စရပ်ကို ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်၏ အောက်လွှတ်တော်မှနေ၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စစ်ဆေးရေးကောင်စီတစ်ခု၏ အကူအညီဖြင့် ဆုံးဖြတ်ပေးခြင်း ဖြစ်သည်။

အကယ်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြန်လည်ဆန်းစစ်ခြင်းကို တရားရုံးမှကိုင်တွယ်ရမည် ဆိုပါက အငြင်းပွားဖွယ်ရာကိစ္စရပ်များအား ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ပေးမည်ဆိုပါက (ရံဖန်ရံခါ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေ ထိန်းချုပ်ခြင်းဟုခေါ်ဆိုပြီး) အောက်ပါပုံစံငယ် ၂ မျိုးကို အသုံးပြုမည် ဖြစ်သည်။

- အချို့သော ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများသည် အထွေထွေ တရားရုံးစနစ်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြန်လည်ဆန်းစစ်ရေး ရည်ရွယ်ချက်အတွက် အသုံးပြုသည်။ ထိုဖက်ဒရယ် နိုင်ငံများသည် အစဉ်အမြဲမဟုတ်သော်လည်း အင်္ဂလိပ်ရိုးရာဥပဒေစနစ်များ ကျင့်သုံးလေ့ရှိသည်။ ထိုသို့ ဆောင်ရွက်ခြင်းကို "ဖြန့်ကျက်မှုဖြင့်" ပြန်လည်ဆန်းစစ်ခြင်းဟု ဖော်ပြသည်။ ထုံးစံအရ ထိုကဲ့သို့သောစနစ်တွင် အားလုံးသော သို့မဟုတ် အများစုသော တရားရုံးများသည် မည်သည့်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ မေးခွန်းမျိုးကိုမဆို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနိုင်ပြီး အခြား ဥပဒေဆိုင်ရာ မေးခွန်းအမျိုးမျိုးကိုလည်း ဖြေရှင်းလေ့ရှိကြသည်။ ဩစတြေးလျ၊ ကနေဒါ၊ အိန္ဒိယ၊ မလေးရှားနှင့် အမေရိကန်နိုင်ငံ အားလုံးသည် ဤပုံစံ၏ပုံစံကွဲအမျိုးမျိုးကို အသုံးပြု ကြသည်။ ဩစတြေးလျနိုင်ငံတွင် မည်သည့်တရားရုံးတွင်မဆို အစိုးရအဆင့်များအကြား ရှိမေးခွန်းများ အပါအဝင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ မေးခွန်းကိုဖြေရှင်း ဆောင်ရွက် ပေးနိုင် သောစီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိသည်။ သို့ရာတွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် တရားလွှတ်တော် များနှင့် တရားလွှတ်တော်ချုပ်သာလျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုပြီးဖက် ဒရယ်စနစ်နှင့် ပတ်သက်သော မေးခွန်းများအတွက် အသုံးပြုခွင့် အခွင့်အာဏာရှိသည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်းဆိုင်ရာ မေးခွန်းရပ်အများ အပြားကို ဆုံးဖြတ်နိုင်ရန် အနည်းဆုံးတရားသူကြီး ၅ ဦးပါဝင်သော အထူးအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ ကိုလည်း လိုအပ်သည်။ (အပိုဒ် ၁၄၅ (၃))
- civil law ဥပဒေစနစ်ကျင့်သုံးသည့် အခြားသောဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များနှင့်ပတ်သက်ပြီး အဆုံးအဖြတ်ပေးရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ဆိုင်ရာ အထူးတရားရုံး သို့မဟုတ်ခုံရုံးကို ဖွဲ့စည်းရသည်။ ဤသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းကို "ဗဟို ပြု" ပြန်လည်ဆန်းစစ်ခြင်းဟု ခေါ်သည်။ ဥပဒေပြုရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှု ရှိ မရှိကို အထူးတရားရုံးသာလျှင် ဆုံးဖြတ်နိုင်သည်။ ဤ တရားရုံးသည် အခြား ဥပဒေဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများ ကိုသတ်မှတ်ထားသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အတွင်း ဖြေရှင်း ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ ဂျာမနီ၊ ဩစတြီးယား၊ စပိန်နှင့် တောင်အာဖရိက နိုင်ငံများအားလုံး သည် ဤပုံစံ၏ ပုံစံကွဲအမျိုးမျိုးကို အသုံးပြုကြသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတရားရုံးများ အား အသုံးပြုသော အခြားဖက်ဒရယ် တိုင်းပြည်များနှင့်မတူဘဲ တောင်အာဖရိကနိုင်ငံတွင် အခြားတရားရုံး များသည်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ မေးခွန်းများကိုဖြေကြား ခွင့်ရှိပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးကိုယ်တိုင်သည်လည်း အလွန်ကျယ်ပြန့် သော တရားစီရင်ပိုင်ခွင့် အာဏာ ရှိသည်။

တရားရေး ပြန်လည်ဆန်းစစ်ခြင်းကို အင်္ဂလိပ်ရိုးရာဥပဒေစနစ်များတွင် (common law legal system) အထွေထွေတရားရုံးများက ဆောင်ရွက်၍ civil law ဥပဒေစနစ်များတွင် အခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ အထူးတရားရုံးများ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ပြီး ဆောင်ရွက်လေ့ရှိသည်မှာ ပုံမှန်ကိစ္စရပ်ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း အကူးအပြောင်းကာလတွင် ပြည်နယ်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အထူးတရားရုံးအသစ်ကို တည်ထောင်လေ့ရှိပြီး အတိတ်ကိစ္စရပ်များ၏ ကျင့်စဉ်များနှင့် ယူဆချက် များ၏ လွှမ်းမိုးခြင်းမခံသော တရားသူကြီးများရှိခြင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆို ရာတွင် အရေးပါမှုကိုဦးစားပေးလို ခြင်းဖြစ်သည်။ တောင်အာဖရိကနိုင်ငံသည် ထိုကိစ္စရပ်အတွက် သာကေတစ်ခု ဖြစ်သည်။

ကမ္ဘာတဝှမ်းရှိ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများသည် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်များ၏ ဖွဲ့စည်းမှုများ၊ အလုပ်တာဝန်များ၌ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အားလုံး ပါဝင်ပတ်သက်နေစေရန် နည်းလမ်းမျိုးစုံဖြင့် အကောင်အထည်ဖော်ကြသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြန်လည်သုံးသပ်ရာတွင် အသုံးပြုလေ့ရှိသော နည်းလမ်း (၂) မျိုးကြား တွင် ကွဲပြားချက်အမြောက်အများ ရှိပေသည် (Saunders ၂၀၁၈:၃၂)။ အထွေထွေ တရားရုံးစနစ် ကျင့်သုံးသော နေရာများတွင် သာမန်တရားရေး အမှုအခင်းများကို ဖြေရှင်းသည့် တရားစီရင်ရေး နည်းထုံးများ၊ နည်းလမ်းများကိုပင်အသုံးပြု၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်သက်ဆိုင်သော အငြင်းပွားမှု များကို ဖြေရှင်းကြသည်။ သာမန်တရားသူကြီးများ၊ သာမန်တရားစီရင်မှုဆိုင်ရာ ရာထူးခန့်အပ်မှု အဆင့်ဆင့်၊ ရာထူးသက်တမ်းများနှင့် ပတ်သက်သော စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ၊ တရားရုံးတွင် အမှု ဖွင့်ခွင့်နှင့် သက်ဆိုင်သော စည်းကမ်းများ၊ ရှေးရိုးတရားစီရင်မှု ထုံးတမ်းများကို သာဓကယူရာတွင် လည်း သာမန်စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကိုသာ အသုံးပြုကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် သက်ဆိုင်သော ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မှုများမှာလည်း အခြားတရား စီရင်မှုများ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မှု များနှင့် ပုံစံတူတူပင် ဖြစ်သည်။

အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အထူးတရားရုံးများကိုသုံးပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပြန်လည် သုံးသပ်ရာ၌ အထက်ပါအကြောင်းအရာအားလုံးအတွက် သီးသန့်ဆုံးဖြတ်မှုများ၊ စည်းမျဉ်း စည်း ကမ်းများ လိုအပ်လာပေသည်။ ဥပမာအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးတွင် မည်ကဲ့ သို့သော အရည်အချင်းရှိသည့် တရားသူကြီးများကို ခန့်အပ်သင့်သနည်း။ ဤကဲ့သို့ခန့်အပ်ရာတွင် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးများမှ မည်မျှလွှမ်းမိုးပါသနည်း။ ရာထူးသက်တမ်းအား အဘယ်မျှလောက် ထားရှိသင့်သနည်း။ အကယ်၍ ရာထူးသက်တမ်းကုန်သွားပါက သက်တမ်းတိုးခွင့် ရှိသင့်ပါသလား။ ဖက်ဒရယ်စနစ်နှင့် ပတ်သက်သော အငြင်းပွားမှုများကို မည်သူက ဤအထူးတရားရုံးတွင် အမှုဖွင့်ခွင့် ရှိသနည်း။ တရားခွင့်တွင်းတွင် လက်ဆုပ်လက်ကိုင်ပြုမိရသော စိတ္တဇမေးခွန်းများသာ (သို့) သက်သေ အထောက်အထားဖြင့်ပြု၍ရသော မေးခွန်းမေးနိုင်ပါသလား။ ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ အထူးတရားရုံးမှာ အခြားသော သမားရိုးကျတရားစီရင်ရေးဌာနများနှင့် မည်ကဲ့သို့ ဆက်စပ် နေသနည်း။

ကမ္ဘာပေါ်ရှိ ဖက်ဒရယ်စနစ် အသီးသီး၌အထက်ပါ မေးခွန်းများနှင့်ပတ်သက်၍ သက်ဆိုင်ရာ အဖြေ အမျိုးမျိုးရှိပြီးသားဖြစ်ပေသည်။ ဥပမာအနေဖြင့် ဂျာမနီနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ တရားရုံးမှာ ဂျာမနီနိုင်ငံ၏ သမားရိုးကျတရားရုံးစနစ်မှ ကွဲပြားစွာတည်ရှိနေပေသည်။ ဂျာမနီနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးတွင် တရားသူကြီး (၁၆) ယောက်အား (၁၂) နှစ်ကြာ ခန့်အပ် ထားရှိသည်။ ရာထူးသက်တမ်း တိုးခွင့်မရှိ။ ထိုတရားသူကြီးများကို ခန့်အပ်ရာ၌ ပြည်နယ်များကို ကိုယ်စားပြုသော (the Bundesrat - အထက်လွှတ်တော်) အပါအဝင် လွှတ်တော်နှစ်ရပ်စလုံးမှ ပါဝင်ဆုံးဖြတ်ကြရသည်။ တရားသူကြီးများတွင် တရားစီရင်မှုဆိုင်ရာ အတွေ့အကြုံရှိသူများ၊ ရှေ့နေ ရှေ့ရပ် အတွေ့အကြုံရှိသူများ၊ ဥပဒေဆိုင်ရာ ပညာရှင်များ၊ နိုင်ငံ့ဝန်ထမ်းအတွေ့အကြုံရှိသူများ စသည်ဖြင့် ပါဝင်ကြသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာတရားရုံးသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် သက်ဆိုင်သော အမှုအခင်းများကိုသာ ကိုင်တွယ် ဖြေရှင်းခွင့်ရှိသည်ဖြစ်သည်။ ဤတရားရုံး၌ ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများက ဖက်ဒရယ်စနစ်ဆိုင်ရာ ပြဿနာများနှင့် အငြင်းပွားမှု များကို တင်ပြပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ (Oeter ၂၀၀၆: ၁၄၉-၅၀)

မိမိတို့ ကိုယ်ပိုင်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများ အသီးသီးရှိကြသော အချို့ပြည်နယ်များ၊ တိုင်း ဒေသကြီးများတွင်မူ ထိုအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အငြင်းပွားဖွယ်ရာကိစ္စရပ်များကို ဖြေရှင်းရန်နည်းလမ်း များ လိုအပ်လာပြန်သည်။ ဤကဲ့သို့ ဖြေရှင်းရာတွင် ဖက်ဒရယ်စနစ်ကျင့်သုံးသော နိုင်ငံများသည် တရားစီရင်ရေး၏ဖွဲ့စည်းပုံပေါ်တွင်လည်းကောင်း၊ အထွေထွေတရားရုံး (သို့) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ အထူးတရားရုံးစနစ် ကျင့်သုံးမှုပေါ်တွင်လည်းကောင်း မူတည်၍အသုံးပြုသော နည်းလမ်း မျိုးစုံ ကွဲပြားသွားကြသည်။

အကယ်၍ တရားစီရင်ရေးသည် ပိုင်းခြားခွဲဝေကျင့်သုံးသော တရားစီရင်ရေးစနစ်ဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပြန်လည်သုံးသပ်မှုများအား အထွေထွေတရားရုံးကသာ ဆောင်ရွက်ရသော စနစ်ဖြစ်

ပါက တရားရုံးစနစ်အဆင့်ဆင့်၏အဆင့်အမြင့်ဆုံး တရားရုံးကသာအခြေခံဥပဒေနှင့် ပတ်သက်သော မေးခွန်းများကို ဖြေရှင်းခွင့်ရှိပေသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၏ တရားလွှတ်တော်ချုပ်မှာပြည်ထောင်စုအဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့်သက်ဆိုင်သော မေးခွန်းများကိုဖြေရှင်းပြီး ပြည်နယ်တရားလွှတ်တော်ချုပ်များက ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့်သက်ဆိုင်သော မေးခွန်းများကို ဖြေရှင်းကြသည်။

အကယ်၍ တရားစီရင်ရေးအာဏာပိုင်အဖွဲ့မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြန်လည်သုံးသပ်မှုများကို အထွေထွေတရားရုံးကသာ ဆောင်ရွက်ရသောစနစ်ဖြစ်သော်လည်း အထက်ပါစနစ်ထက် ပိုမို၍ ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားသောစနစ်ဖြစ်ပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်စပ်လျဉ်းသော မေးခွန်းများကို တရားရုံးစနစ်၏ ထိပ်သီးတရားရုံးကသာ ဆုံးဖြတ်ဖြေရှင်းနိုင်ခွင့် ရှိမည်ဖြစ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဩစတြေးလျနိုင်ငံ၏ တရားလွှတ်တော်ချုပ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် သက်ဆိုင်သော မေးခွန်းအားလုံးအပါအဝင် အခြားဥပဒေဆိုင်ရာ မေးခွန်းများအားလုံးကို နောက်ဆုံးအနေဖြင့် ဆုံးဖြတ်ဖြေရှင်းပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

အကယ်၍ ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းထားသော တရားစီရင်ရေးဖြစ်သော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များအတွက် အထူးတရားရုံးကို အသုံးပြုသောအခါတွင်မူ ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းအဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်မှုများအတွက်လည်း သီးသန့်အထူး တရားရုံးများ ဖွဲ့စည်းပေးရမည်ဖြစ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဂျာမနီ၏ဖက်ဒရယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးမှာ ပြည်ထောင်စုအဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပုစ္ဆာများကို တာဝန်ယူဖြေရှင်းပေးပြီး ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးအသီးသီးတွင်လည်း ပြည်နယ်အဆင့်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပုစ္ဆာများကိုဖြေရှင်းပေးသည့် သက်ဆိုင်ရာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးများထားရှိပေသည်။

ဇယား (၂) ဖက်ဒရယ်စနစ် အပြည့်အကျင့်သုံးသောနိုင်ငံများနှင့် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကျင့်သုံးသော နိုင်ငံများရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြန်လည်သုံးသပ်ရာတွင် အသုံးပြုသည့် ပုံစံ (၂) မျိုး

	အထွေထွေ တရားရုံး စနစ် (ဖြန့်ကျက်မှုဖြင့် ပြန်လည်ဆန်းစစ်ခြင်း)	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အထူးတရားရုံး (သို့) ခုံရုံး (ဗဟိုပြု ဖြေရှင်းမှု စနစ်)
တရားရုံး၏ လုပ်ငန်းတာဝန်များ	ဥပဒေနှင့် သက်ဆိုင်သော မည်သည့်အငြင်းပွားဖွယ်ရာ ကိစ္စရပ်များကိုမဆို တရားရုံးတစ်မျိုးတည်းကသာ ဖြေရှင်းပေးသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် သက်ဆိုင်သော အမှုအခင်းများကိုလည်း အခြားဥပဒေဆိုင်ရာ အငြင်းပွားဖွယ်ရာများနည်းတူ သတ်မှတ်ဖြေရှင်းသည်။ မည်သည့်အဆင့်ရှိ အထွေထွေ တရားရုံးမဆို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြန်လည်သုံးသပ်မှုကို လုပ်ဆောင်နိုင်သည်။ သို့သော် ထိပ်သီးရုံးအဆင့် အမြင့်ဆုံး တရားရုံးတွင်သာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ မေးခွန်းများ၏ အဖြေများကို နောက်ဆုံးဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိပေသည်။	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး (သို့) ခုံရုံး ထားရှိပြီး ၎င်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြန်လည် သုံးသပ်ပိုင်ခွင့်၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် သက်ဆိုင်ရာ အငြင်းပွားဖွယ်ကိစ္စများကို ဖြေရှင်းပိုင်ခွင့် အထူး အခွင့်အာဏာရှိသည်။ သို့သော် အခြားဥပဒေဆိုင်ရာအမှုကိစ္စရပ်များအတွက် ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ အနည်းအကျဉ်းသာ (သို့) လုံးဝမရှိချေ။ သို့သော် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးမှာ မြွင်းချက်ဖြစ်သည်။
တရားရုံးထိုင် တရားသူကြီးများအား ရာထူးခန့်အပ်ခြင်းနှင့် ရာထူး သက်တမ်းများ	သာမန် တရားသူကြီးများကိုသာ အသုံးပြုသည်။ ရာထူးခန့်အပ်မှု လမ်းစဉ် အဆင့်ဆင့်နှင့် ရာထူးသက်တမ်း အစရှိသည်တို့မှာ သာမန် စည်းကမ်းများအတိုင်းပင် ဖြစ်သည်။ တစ်ခါတရံတွင်သာ သာမန်တရားသူကြီး ပေါင်းစည်းအဖွဲ့၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များ လိုအပ်သည်။	ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး (သို့) ခုံရုံး များ၏ တရားသူကြီးများ ကို ရာထူးခန့်အပ်ပုံမှာ အခြားသော သာမန်တရားရုံးများ၏ လမ်းစဉ်နှင့် မတူချေ။ ရာထူးသက်တမ်းမှာလည်း များသောအားဖြင့် သာမန် တရားရုံးများရှိ တရားသူကြီးတို့၏ ရာထူးသက်တမ်း နှင့် မတူညီပေ။
သာဓကများ	ဩစတြေးလျ၊ ကနေဒါ၊ အိန္ဒိယ၊ မလေးရှား၊ နိုင်ဂျီးရီးယား၊ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု။	ဩစတြီးယား၊ ဂျာမနီ၊ တောင်အာဖရိက၊ စပိန်။

မှတ်ချက်။ ။ တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၏ ဥပဒေစနစ်သည် ဖြန့်ကျက်မှုနှင့် ဗဟိုပြုစနစ်တို့ကိုထူးခြားစွာ ပေါင်းစပ်ထားသော စနစ်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးသို့မရောက်မီ အောက်ခြေမှ တရားရုံးများကပင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကိစ္စများကို ဆုံးဖြတ်ချက်ပေးလေ့ရှိကြသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြန်လည်သုံးသပ် ပြင်ဆင်မှုနှင့် ပတ်သက်သည့် တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ကို ကန့်သတ်ထား၍ စနစ်တကျအသေအချာ ချမှတ်ထားသည်။

ရှင်းလင်းချက်

International IDEA ၏ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသော စာတမ်းများသည် မည်သည့်အမျိုးသားရေးနှင့် နိုင်ငံရေးရည်ရွယ်ချက်များ လုံးဝမပါဝင်ဘဲ ထုတ်ဝေသော စာစောင်များဖြစ်သည်။ ဤစာစောင်တွင် ဖော်ကျူးထားသော အမြင်ရှုထောင့်များသည် International IDEA ၏ ရှုထောင့်ကို သော်လည်းကောင်း၊ IDEA ၏ ဘုတ်အဖွဲ့ဝင်များ၏ ရှုထောင့်ကိုသော်လည်းကောင်း ကိုယ်စားမပြုပါ။ ဤစာစောင်အတွင်းတွင် နိုင်ငံများ၊ နယ်ပယ်ဒေသ၏ နာမည်များကို ရည်ညွှန်းထားခြင်းသည် ထိုနိုင်ငံများ၊ ဒေသများ ၏ ဥပဒေဆိုင်ရာ နည်းစနစ်များ၊ ပေါ်လစီများ အပေါ်ရှိ IDEA ၏ တရားဝင် အမြင်ရှုထောင့်အား ကိုယ်စားပြုခြင်း မရှိပါ။ ဤ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် ပတ်သက်သော စာစောင်အတွင်းတွင် ဖော်ပြထားသည့် အမြင် ရှုထောင့်များသည် ပုံမှန်ကူညီသော နိုင်ငံများ၏ အမြင်ရှုထောင့်ကို သော်လည်းကောင်း ကိုယ်စားပြုခြင်း မရှိပါ။

စာမူ

ဤစာစောင်၏ အီလက်ထရွန်းနစ် ပုံစံသည် Creative Commons AttributionNonCommercial-ShareAlike 3.0 (CC BY-NC-SA 3.0) licence အောက်တွင် မှတ်ပုံတင်ပြီး ဖြစ်သည်။ ဤစာစောင်အား စီးပွားဖြစ် ဖြန့်ဝေခြင်းမှအပ အထက်ပါလိုဝင်ခင်အောက်၌ စိတ်ကြိုက် ကူးယူ ဖြန့်ဝေခွင့်ရှိသည်။ ပိုမိုသိရှိလိုပါက Creative Commons ဝက်ဆိုဒ်သို့ သွားရောက် ကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်။ <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/>

@ ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့ ၂၀၁၉ ခုနှစ် မူပိုင်ဖြစ်သည်။

ဆက်သွယ်ရန်

အင်တာနေရှင်နယ် အိုင်ဒီယာ စတုန်းစံဘောက်
SE- ၁၀၃၃၄၊ စတော့ဟုမ်းမြို့၊
ဆွီဒင်နိုင်ငံ
ဖုန်းနံပါတ် - +၄၆၈ ၆၉၈၃၇၀၀
အီးမေးလ် - info@idea.int
ဝက်ဆိုဒ် - www.idea.int

International IDEA မြန်မာနိုင်ငံအခြေစိုက်ရုံး
၆၈(ဘီ)၊ ဆရာစံလမ်း၊ ဗဟန်းမြို့နယ်၊
ရန်ကင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံ။
Email: info-myanmar@idea.int
my.constitution@idea.int
Tel: +95 9 263 128104

www.idea.int

ကိုးကားချက်များ

N. Aroney, and J. Kincaid (eds), *Courts in Federal Countries: Federalists or Unitarists* (Toronto: University of Toronto Press, 2017) "ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများရှိ တရားရုံးများ"

Chen, A. H. Y. and Harding, A., *Constitutional Courts in Asia: A Comparative Perspective* (Cambridge: Cambridge University Press, 2018) "အာရှနိုင်ငံများ ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးများ- နှိုင်းယှဉ်ချက်ရှုထောင့်တစ်ခု"

Dhavan, R. and Saxena, R., 'Republic of India', in K. Le Roy and C. Saunders (eds), *Legislative, Executive and Judicial Governance in Federal Countries* (Montreal and Kingston: McGill-Queen's University Press, 2006) "ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများ၏ ဥပဒေပြု အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီမံခန့်ခွဲရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး"

Hueglin, T. O., 'Canada', in K. Le Roy and C. Saunders (eds), *Legislative, Executive and Judicial Governance in Federal Countries* (Montreal and Kingston: McGill-Queen's University Press, 2006) "ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများ၏ ဥပဒေပြုအုပ်ချုပ်ရေး၊ စီမံခန့်ခွဲရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး"

Kincaid and G. A. Tarr (eds), *Constitutional Origins, Structure and Change in Federal Countries* (Montreal and Kingston: McGill-Queens' University Press, 2005) "ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စတင်ပေါ်ပေါက်လာပုံ၊ ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် ပြောင်းလဲ လာပုံအဆင့်ဆင့်"

Le Roy and C. Saunders (eds), *Legislative, Executive and Judicial Governance in Federal Countries* (Montreal and Kingston: McGillQueen's University Press, 2006) "ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများ၏ ဥပဒေပြု အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီမံခန့်ခွဲရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး"

Murray, C., 'Republic of South Africa' in K. Le Roy and C. Saunders (eds), *Legislative, Executive and Judicial Governance in Federal Countries* (Montreal and Kingston: McGill-Queen's University Press, 2006) "ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများ၏ ဥပဒေပြုအုပ်ချုပ်ရေး၊ စီမံခန့်ခွဲရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး"

Oeter, S., 'Federal Republic of Germany', in K. Le Roy and C. Saunders (eds), *Legislative, Executive and Judicial Governance in Federal Countries* (Montreal and Kingston: McGill-Queen's University Press, 2006) "ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများ၏ ဥပဒေပြုအုပ်ချုပ်ရေး၊ စီမံခန့်ခွဲရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး"

Osieke, E., 'Federal Republic of Nigeria' in K. Le Roy and C. Saunders (eds), *Legislative, Executive and Judicial Governance in Federal Countries* (Montreal and Kingston: McGill-Queen's University Press, 2006) "ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများ၏ ဥပဒေပြုအုပ်ချုပ်ရေး၊ စီမံခန့်ခွဲရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး"

Saunders, C., 'Constitutional Review in Asia: A Comparative Perspective', in Chen, A. H. Y. and Harding, A., *Constitutional Courts in Asia: A Comparative Perspective* (Cambridge: Cambridge University Press, 2018) "အာရှ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သုံးသပ်ပြင်ဆင်ချက်များ - နှိုင်းယှဉ်ချက်ရှုထောင့်တစ်ခု"

မှတ်တမ်းတင် အသိအမှတ်ပြုလွှာ

ဤစာတမ်းကို ရေးသားထုတ်ဝေခြင်းကို လူ့အဖွဲ့အစည်းအစိုးရ၊ ဆွီဒင်နိုင်ငံအစိုးရ၊ နော်ဝေးနိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာနနှင့် ဖင်လန်နိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာနတို့မှ ပံ့ပိုးထောက်ပံ့သည်။

